პირგასამტეხლოს ანაზღაურების ფარგლები ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში

ირმა სეხნიაშვილი

შესავალი

ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში პირგასამტეხლოს ანაზღაურების საკითხი ერთ-ერთ აქტუალურ პრობლემას წარმოადგენს. აღნიშნული, უპირველეს ყოვლისა, განპირობებულია პირგასამტეხლოს, როგორც მოთხოვნის უზრუნველყოფის დამატებითი საშუალებისა და მოვალის პასუხისმგებლობის ერთ-ერთი ღონისძიების,[1] სამოქალაქო ბრუნვაში პოპულარულობით. პოპულარულობა თავისთავად არ ნიშნავს პრობლემას. ამ შემთხვევაში, პრობლემაა საზოგადოებაში ისეთი ინსტიტუტის პოპულარულობა, რომლიც არ არის საკმარისად მოწესრიგებული და იწვევს დიდი რაოდენობით სასამართლო დავებს.

მეორე მხრივ, არ ხდება სასამართლოს მიერ პირგასამტეხლოს ანაზღაურების ფარგლების სტანდარტიზება. არსებული, ხშირ შემთხვევაში, არაერთგვაროვანი პრაქტიკა არ აძლევს კერძო სამართლის სუბიექტებს შესაძლებლობას, რომ შეიქმნან ზოგადი ხედვა პირგასამტეხლოს ანაზღაურების ფარგლებზე. შესაბამისად, მათ არ აქვთ შესაძლებლობა ხელშეკრულებებში გაითვალისწინონ პირგასამტეხლო იმ ოდენობით, რაც არ იქნება შეუსაბამოდ მაღალი. მართალია, პირგასამტეხლოზე შეთანხმებისას ისინი მოქმედებენ კერძო ავტონომიისა და ხელშეკრულების თავისუფლების ფარგლებში, თუმცა აღნიშნული არაა შეუზღუდავი. სსკ ითვალისწინებს სასამართლოს მიერ შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლოს შემცირებას, რაც მოცემულ პრინციპებში ჩარევას წარმოადგენს.

სტატიის მიზანია პირგასამტეხლოს ოდენობის განსაზღვრის საუკეთესო მოდელის შექმნა, რაც სასამართლოს უახლესი გადაწყვეტილებების განზოგადებული ანალიზის შედეგად მიიღწევა. აღნიშნული განპირობებულია იმით, რომ პირგასამტეხლო განეკუთვნება იმ მატერიალურ-სამართლებრივ ინსტიტუტს, რომლის დადგენაშიც სასამართლო აქტიურად ერევა.[2] უფრო მეტ-

---

[1] ჭანტურია ლ., კრედიტის უზრუნველყოფის სამართალი, თბილისი, 2012, 234.

[2] მესხიშვილი ქ., პირგასამტეხლო (თეორიული ასპექტები, სასამართლო პრაქტიკა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, III გამოცემა, თბილისი, 2014, 16.

იც, შეიძლება სწორედ სასამართლოს პრაქტიკამ მოახდინოს სამოქალაქო ბრუნვის სუბიექტებზე იმგვარი გავლენა, რომ მოხდეს პირგასამტეხლოს სტანდარტიზება და შესაბამისად, ეს განაპირობებს სასამართლო დავების შემცირებას აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით.

აღნიშნული კვლევა აგებულია სასამართლო პრაქტიკის ანალიზზე და ეფუძნება ნორმატიულ, ლოგიკურ, დოქტრინულ, სინთეზურ და შედარეთ-სამართლებრივ კვლევას. გამოყენებულია აგრეთვე კვლევის ინტერვიუს მეთოდი.

სტატია შედგება 5 ნაწილისაგან. მათ შორის, შესავლისა და დასკვნისაგან. მეორე ნაწილში განხილულია პირგასამტეხლოს სამართლებრივი მოწესრიგება, რაც თავის მხრივ შედგება პირგასამტეხლოს ცნებისა და ზოგადი დახასიათების, პირგასამტეხლოსა და ვალდებულების შესრულების მოთხოვნის ურთიერკავშირის, პირგასამტეხლოს თაობაზე შეთანხმების აუცილებელი წინაპირობების, პირგასამტეხლოს ფუნქციის, ფორმის და სახეების ნაწილებისაგან. პირგასამტეხლოს სახეები, თავის მხრივ, მოიცავს ჯარიმის და საურავის, როგორც პირგასამტეხლოს სახის ნაწილებს. ასევე, შედარებულია პირგასამტეხლოს ინსტიტუტის ურთიერთმიმართება სხვა მსგავს სამართლებრივ ინსტიტუტებთან, როგორებიცაა მოვალის გარანტია, ბე, ხელშეკრულებიდან გასვლისათვის მხარეთა მიერ დაწესებული საჯარიმო თანხა და ერთიანი ზიანის ანაზღაურების დაწესება.

1. პირგასამტეხლოს სამართლებრივი მოწესრიგება
1.1 პირგასამტეხლოს ცნება და ზოგადი დახასიათება

წარმოშობის მიზეზების მიხედვით ვალდებულებები შეგვიძლია დავყოთ ორ დიდ ჯგუფად: პირველი - ვალდებულებები, რომლებიც წარმოიშობა როგორც პირთა თავისუფალი ნების გამოხატულება, რომელიც მოქმედებს მისთვის განსაზღვრული თვითდამკვიდრების ობიექტური უფლებების (სამართლის) საზღვრებში და მეორე - ვალდებულებები, რომლებიც წარმოიშობა ერთი პირის მიერ მეორე პირის უფლებების დარღვევის შედეგად. დარღვევები, რომელთა შედეგადაც დგება ცნობილი ვალდებულებითი ურთიერთობები სამართალდამრღვევსა და კრედიტორს შორის.[3] საქართველოს კანონმდებლობა ვალდებულების დარღვევის პრევენციისათვის ითვალისწინებს მოთხოვნის უზრუნველყოფის სანივთო და ვალდებულებითსამართლებრივ საშუალებებს, რომ-

[3] Пассек Е.В. Неимущественный интерес и непреодолимая сила в гражданском праве, 2003. http://civil.consultant.ru/elib/books/10/ (31.05.2016).

ლებიც ვალდებულების შესრულებას ემსახურება და რომელთა შერჩევა მხარეთა ნებაზეა დამოკიდებული.[4] სანივთო სამართალი ითვალისწინებს ვალდებულების უზრუნველყოფის სანივთო საშუალებებს, თუმცა სსკ-ის ვალდებულებითი სამართლის ზოგად ნაწილში მოცემულია ვალდებულების შესრულების უზრუნველყოფის სხვა საშუალებებიც (პირგასამტეხლო, ბე, მოვალის გარანტია).[5] სსკ აღიარებს და ეფუძნება „pacta sunt servanda-ს" პრინციპს, რომლის თანახმად ხელშეკრულების მხარემ, რომელმაც იკისრა ვალდებულება, უნდა შეასრულოს ხელშეკრულებით ნაკისრი მისივე ნებით შეთანხმებული უფლება-მოვალეობები.[6] სსკ-ის 361-ე მუხლის მეორე ნაწილის მიხედვით, ვალდებულება უნდა შესრულდეს ჯეროვნად, კეთილსინდისიერად, დათქმულ დროსა და ადგილას. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ვალდებულების დარღვევას ექნება ადგილი. ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულება, უპირველეს ყოვლისა, ხელშეკრულებით გათვალისწინებული შედეგის დადგომას გულისხმობს. ამავდროულად, პირველადი ვალდებულების შეუსრულებლობისას წარმოიშობა ნაწარმოები შესრულების (ზიანის ანაზღაურება, პირგასამტეხლო) ვალდებულება. სამოქალაქო კანონმდებლობის შესაბამისად, ეს უკანასკნელი

---

[4] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2010 წლის 25 მაისის №ას-1220-1480-09 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 27 იანვრის №ას-1232-1155-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 10 თებერვლის №ას-48-47-2016 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 8 აპრილის №ას-1053-993-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 8 აპრილის №: ას-209-199-2016 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 27 აპრილის №ას-231-220-2016 განჩინება.

[5] ჭეჭელაშვილი ზ., სახელშეკრულებო სამართალი (შედარებითი-სამართლებრივი კვლევა ძირითადად ქართული სამართლის საფუძველზე), თბილისი, 2014, 191.

[6] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 27 აპრილის №ას-231-220-2016 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 8 აპრილის №ას-1053-993-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 8 აპრილის №:ას-209-199-2016 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 10 თებერვლის №ას-48-47-2016 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 27 იანვრის №ას-1232-1155-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 23 თებერვლის №ას-1144-1090-2014 გადაწყვეტილება.

ცნობილია ვალდებულების უზრუნველყოფის დამატებითი საშუალების სახელწოდებით.[7]

პირგასამტეხლოს, რომანულ-გერმანულ სამართლის სისტემაში, როგორც მოთხოვნის უზრუნველყოფის ვალდებულებითსამართლებრივ საშუალებას დიდი ისტორია აქვს. იგი ანტიკური რომის სამართლის წყაროებში ცნობილი იყო, როგორც „Stipulatio poenae" და ფულად თანხაში იყო გამოსახული.[8] განსხვავებული სიტუაციაა ანგლო-ამერიკულ სამართლის სისტემაში, სადაც პირგასამტეხლოს კლასიკური ცნება უცნობია.[9] სწორედ რომის სამართლის გავლენაა, რომ რომანულ-გერმანულ სამართლის სისტემის მქონე ქვეყნების, მათ შორის, საქართველოს კანონმდებლობა იცნობს პირგასამტეხლოს კლასიკურ ცნებას.[10]

სსკ-ის 417-ე მუხლის თანახმად, პირგასამტეხლო ფულად თანხაში გამოხატული მხარეთა შეთანხმებაა, რომლიც მოვალემ უნდა გადაიხადოს ვალდებულების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვანი შესრულების შემთხვევაში. დოქტრინაში არსებული მოსაზრებების შესაბამისად, პირგასამტეხლოს გააჩნია ორგვარი სამართლებრივი ბუნება. ერთი მხრივ, იგი მიიჩნევა, როგორც მოთხოვნის უზრუნველყოფის საშუალება და, მეორე მხრივ, იგი წარმოადგენს მოვალის პასუხისმგებლობის ღონისძიებას.[11] ირგასამტეხლო, ეტიმოლოგიური და ფუნქციური თვალსაზრისით, ვალდებულების დარღვევისთვის განსაზღვრული საზღაურია და დამატებითი შესრულების ვალდებულებების დარღვევისას გამოიყენება, რომელზეც პირდაპირი შეთანხმებაა აუცილებელი.[12] იგი ვალდებულების დამრღვევ მოვალეზე „ზეწოლის" განხორციელების ერთ-ერთი ინსტრუმენტიცაა.[13]

---

[7] ჭეჭელაშვილი ზ., სახელშეკრულებო სამართალი (შედარებითი-სამართლებრივი კვლევა ძირითადად ქართული სამართლის საფუძველზე), თბილისი, 2014, 191.

[8] Knutel, Stipulatio poenae, S. 25. მით.: სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ.,, თბილისი, 2014, 589.

[9] Staudinger/Rieble, Vorb. zu, §339, Rn 120. მით.: სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 589.

[10] სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 589.

[11] ჭანტურია ლ., კრედიტის უზრუნველყოფის სამართალი, თბილისი, 2012, 234.

[12] ვაშაკიძე გ., სამოქალაქო კოდექსის გართულებულ ვალდებულებათა სისტემა, თბილისი, 2010, 232.

[13] მესხიშვილი ქ., პირგასამტეხლო (თეორიული ასპექტები, სასამართლო პრაქტიკა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, III გამოცემა, თბილისი, 2014, 17.

როგორც აღინიშნა, პირგასამტეხლო წარმოადგენს ფულად თანხას, რომელიც მოვალემ უნდა გადაიხადოს ვალდებულების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვანი შესრულების გამო (სსკ-ის 417-ე მუხლი). პირგასამტეხლოს ფულად თანხაში განსაზღვრა გულისხმობს, რომ უნდა მოხდეს პირგასამტეხლოს ფულად თანხაში იდენტიფიცება. ამ მხრივ, პირგასამტეხლო შეიძლება განისაზღვროს ან ჯარიმის, თუკი მხარე არ შეასრულებს, ან არაჯეროვნად შეასრულებს ხელშეკრულებით ნაკისრ ვალდებულებას, ან საურავის სახით, იმ შემთხვევაში, თუ ის გათვალისწინებულია ვალდებულების შესრულების ყოველი გადაცდენილი პერიოდისთვის.[14] თუმცა, არ არსებობს შეზღუდვა იმასთან დაკავშირებით, უფლებამოსილნი არიან თუ არა მხარეები პირგასამტეხლოდ ერთდროულად გაითვალისწინონ ჯარიმაც და საურავიც.

ასევე, აღსანიშნავია, რომ ხელშეკრულების მხარეები უფლებამოსილნი არიან თავისუფლად განსაზღვრონ პირგასამტეხლოს თანხის ოდენობა, რომელიც შესაძლოა აღემატებოდეს კიდეც შესაძლო ზიანს. სწორედ ამაში ვლინდება პირგასამტეხლოს, როგორც „კომფორტის ერთ-ერთი საშუალების“ პოპულარულობა კერძო სამართლებრივ ურთიერთობებში.[15]

პირგასამტეხლოს თაობაზე მხარეთა შეთანხმება მიიჩნევა სუსპენზიური პირობით დადებულად, რაც გულისხმობს, რომ მისი ამოქმედება ხორციელდება მოვალის მიერ ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების შეუსრულებლობით ან არასათანადო შესრულებით.[16] ეტიმოლოგიოური თვალსაზრისით, მისი სახელწოდება სწორედ „პირის გატეხვისათვის“ არსებულ საზღაურიდან გამომდინარეობს.[17] პირგასამტეხლოს მიზანია, მხარეთა მიერ ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების შეუსრულებლობის, ან ვალდებულების არაჯეროვანი შესრულების, ხელშეკრულების დარღვევის თავიდან აცილება. იგი წარმოადგენს ე.წ. „პრეზუმფცირებული მინიმალური ზიანის“ ანაზღაურების უზრუნველყოფის საშუალებას ვალდებულების დარღვევის არსებობის შემთხვევაში. თუმცა იგი არ ემსახურება ფაქტობრივად დამდგარი

---

[14] ახვლედიანი ზ., ვალდებულებითი სამართალი, II გამოცემა, ლ. ჭანტურიას, ბ.ზოიძის რედ., თბილისი, 1999, 78-79.

[15] ჭეჭელაშვილი ზ., სახელშეკრულებო სამართალი (შედარებითი-სამართლებრივი კვლევა ძირითადად ქართული სამართლის საფუძველზე), თბილისი, 2014, 193.

[16] იქვე, 193.

[17] საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, ლ. ჭანტურიას, ბ.ზოიძის, თ. ნინიძის, რ. შენგელიას, ჯ. ხეცურიანის რედ., თბილისი, 2001, 487.

ზიანის ანაზღაურებას.[18] მოვალის მიერ ვალდებულების დარღვევა შეიძლება გამოიხატებოდეს როგორც აქტიურ მოქმედებაში, ისე უმოქმედობაში. ხოლო ვალდებულების დარღვევად შეიძლება მიჩნეულ იქნეს ვალდებულების შეუსრულებლობა ან არაჯეროვანი შესრულება. ყველა შემთხვევაში, ეს გარემოებები არ არის კავშირში კრედიტორის მიერ ზიანის მოთხოვნის უფლებამოსილებასთან, რაც დაკავშირებულია ვალდებულების დარღვევასთან.[19]

ყურადსაღებია პროფესორ ლადო ჭანტურიას მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, რამდენად არის პირგასამტეხლო კრედიტორისთვის ვალდებულების შესრულების საშუალება. მისი აზრით, იგი მეტად საჯარიმო სანქციას წარმოადგენს, ვინაიდან თუკი მოვალეს არ შეუძლია ფინანსურად ვალდებულების შესრულება, მასზე დაკისრებული პირგასამტეხლოს გადახდის ბედიც უცნობია. ამ შემთხვევაში კი, კრედიტორის მდგომარეობა არათუ უმჯობესდება, არამედ მისი მოთხოვნაც არ ხდება მეტად უზრუნველყოფილი. იგი განიხილავს ამ ინსტიტუტის გერმანულენოვან სახელწოდებას — Vertragsstrafe — რომლის დეფინიცია სახელშეკრულებო ჯარიმაა, რომელიც ნამდვილად ასახავს მის ბუნებას.[20]

1.2. პირგასამტეხლოსა და ვალდებულების შესრულების მოთხოვნის ურთიერთკავშირი

მნიშვნელოვანია იმის განხილვა, რამდენად უფლებამოსილია კრედიტორი მოითხოვოს ერთობლივად როგორც პირგასამტეხლოს გადახდა, ისე ვალდებულების შესრულება. აღსანიშნავია, რომ კრედიტორს ვალდებულების შესრულების პარალელურად არ შეუძლია პირგასამტეხლოს გადახდის მოთხოვნა, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ადგილი აქვს მოვალის მიერ ვალდებულების არადროულ და არაჯეროვან შესრულებას.[21] აღნიშნულ ვითარებაში მოვალემ უნდა გაითვალისწინოს ის გარემოება, რომ მის მიერ ვალდებულების არადროული შეუსრულე-

[18] მესხიშვილი ქ., პირგასამტეხლო (თეორიული ასპექტები, სასამართლო პრაქტიკა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, III გამოცემა, თბილისი, 2014, 17.
[19] იქვე 20.
[20] ჭანტურია ლ., კრედიტის უზრუნველყოფის სამართალი, თბილისი, 2012, 235.
[21] ახვლედიანი ზ., ვალდებულებითი სამართალი, თბილისი, 1999, 79.

ბლობა იწვევს პირგასამტეხლოს ოდენობის გაზრდას.[22] ამ მოსაზრებას ეთანხმება პროფესორი ზურაბ ჭეჭელაშვილიც. იგი აღნიშნავს, რომ ჩვეულებრივ, ორთავეს მოთხოვნა მიზანშეწონილი არ არის. სსკ-ის 419-ე მუხლის დეფინიციის თანახმად, კრედიტორს არ შეუძლია, ერთდროულად მოითხოვოს როგორც პირგასამტეხლოს გადახდა, ასევე, ვალდებულების შესრულება — თუ პირგასამტეხლო არ არის გათვალისწინებული იმ შემთხვევისთვის, როდესაც მოვალე თავის ვალდებულებას არ ასრულებს დადგენილ დროში. აქედან გამომდინარე, ერთადერთ გამონალისად მიჩნეულია შემთხვევა, როდესაც კრედიტორის მოთხოვნა უკავშირდება მოვალის მიერ ვალდებულების გადაცილებას.[23] გსკ, სსკ-ის მსგავსად, გამორიცხავს კრედიტორის მიერ, ვალდებულების შესრულების პარალელურად, პირგასამტეხლოს გადახდის მოთხოვნას, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა სახეზეა მოვალის მიერ ვალდებულების არადროული შესრულება.[24]

პირგასამტეხლოს მოთხოვნის უფლება არ წარმოიშობა მხოლოდ ვალდებულების ბრალეული დარღვევის გზით, რაც გულისხმობს, რომ პირგასამტეხლოს გადახდა შეიძლება მოვალეს დაეკისროს ისეთ დროს, როდესაც სახეზეა მის მიერ მინდობილი პირის, კანონიერი წარმომადგენლის, მიერ ვალდებულების დარღვევა.[25] მსგავსი გარემოებისას კანონმდებლის მიზანია, რომ სამოქალაქო ბრუნვის სტაბილურობის მიზნით, მოვალემ საკუთარი ვალდებულების სხვა პირზე გადანდობისას, სწორად აირჩიოს საკუთარი წარმომადგენელი და არ შეუქმნას საფრთხე ვალდებულების კეთილსინდისიერ, ჯეროვან შესრულებას.

იმ შემთხვევაში, თუკი ორმხრივი ვალდებულების დარღვევისას, ორივე მხარემ ხელშეკრულებაში გაითვალისწინა პირგასამტეხლოს გადახდის ვალდებულება, მაშინ პირგასამტეხლოს მოთხოვნის უფლება იმ მხარეს გააჩნია, რომლის მხრიდან დარღვევაც განპირობებულია მეორე მხარის ბრალეული მოქმედებით თუ უმოქმედობით.[26]

---

[22] ჭეჭელაშვილი ზ., სახელშეკრულებო სამართალი (შედარებითი-სამართლებრივი კვლევა ძირითადად ქართული სამართლის საფუძველზე), თბილისი, 2014, 195.

[23] იქვე, 195.

[24] იხ. კროპჰოლერი ი., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, სასწავლო კომენტარი, მე-13 გამოცემა, 2014, 239-241.

[25] მესხიშვილი ქ., პირგასამტეხლო (თეორიული ასპექტები, სასამართლო პრაქტიკა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, III გამოცემა, თბილისი, 2014, 20.

[26] იქვე, 20.

პირგასამტეხლოს უმთავრეს წინაპირობას წარმოადგენს პირგასამტეხლოს თაობაზე მხარეთა შეთანხმების არსებობა.[27] პირგასამტეხლოს ერთ-ერთი დადებითი მხარე ისაა, რომ მოვალისთვის პირგასამტეხლოს დაკისრებისას, კრედიტორი თავისუფლდება მტკიცების ტვირთისაგან. ამ შემთხვევაში კრედიტორი არ არის ვალდებული, ამტკიცოს მოვალის მიერ ვალდებულების არაჯეროვანმა შესრულებამ ან შეუსრულებლობამ მიაყენა მას ზიანი, თუ არა. აღნიშნული გარემოება კრედიტორისთვის ერთგვარი კომფორტის განმაპირობებელია.[28] ამ შემთხვევაში მთავარია, რომ დადგინდეს ვალდებულების დარღვევა.

2. პირგასამტეხლოს თაობაზე შეთანხმების აუცილებელი წინაპირობები

პირგასამტეხლოზე შეთანხმება არ შეიძლება მიჩნეულ იქნეს ნამდვილად, თუ ადგილი აქვს მარტოოდენ ერთ-ერთი მხარის დაპირებას.[29] ასევე, იმ შემთხვევაში, თუკი სახეზეა ცალმხრივი გარიგება. თუნდაც იმ თვალსაზრისით, რომ ცალმხრივი გარიგება არ წარმოადგენს ხელშეკრულებას. ამის განმაპირობებელია ის გარემოება, რომ ხელშეკრულებისათვის მნიშვნელოვანია ორი მხარის ნების გამოვლენა. შესაბამისად, პირგასამტეხლოს გამოყენებისათვის აუცილებელია შემდეგი წინაპირობების არსებობა:

1. პირგასამტეხლო განსაზღვრული უნდა იყოს ფულად თანხაში;
2. ხელშეკრულებაში უნდა არსებობდეს პირგასამტეხლოს გათვალისწინების თაობაზე მხარეთა ნების გამოვლენა;
3. მასზე შეთანხმება უნდა განხორციელდეს წერილობითი ფორმით;[30]
4. მოვალის მიერ ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების ბრალეული შეუსრულებლობა ან არაჯეროვანი შესრულება;
5. ძირითადი ვალდებულების არსებობა.[31]

---

[27] სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 589.

[28] ჭეჭელაშვილი ზ., სახელშეკრულებო სამართალი (შედარებითი-სამართლებრივი კვლევა ძირითადად ქართული სამართლის საფუძველზე), თბილისი, 2014, 193.

[29] Kohler, FS gernhuber, S207; BGH NJW, 1956, 1793; BGH ZIP, 2006, 1777-1778. მით.: სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედაქტორობით, თბილისი, 2014, 590.

[30] მესხიშვილი ქ., პირგასამტეხლო (თეორიული ასპექტები, სასამართლო პრაქტიკა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, III გამოცემა, თბილისი, 2014, 17.

აქვე აღსანიშნავია გსკ-ის 339-ე მუხლი, რომელიც განსაზღვრავს პირგასამტეხლოს დეფინიციას — თუ მოვალე პირდება კრედიტორს ფულადი თანხის პირგასამტეხლოს სახით გადახდას მის მიერ საკუთარი ვალდებულების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვანი შესრულების შემთხვევაში, მაშინ პირგასამტეხლო ექვემდებარება გადახდას მოვალის მიერ ვალდებულების შესრულების ვადის გადაცილებისას. თუ ნაკისრი ვალდებულების შესრულება მდგომარეობს მოქმედებისაგან თავის შეკავებაში, პირგასამტეხლო ექვემდებარება გადახდას ამ ვალდებულების საწინააღმდეგოდ მოქმედების განხორციელებისას. შესაბამისად გსკ-ც ითვალისწინებს სსკ-ის ნაცვლად ვალდებულების შეუსრულებლობისათვის ან არაჯეროვანი შესრულებისათვის პირგასამტეხლოს გადახდის ვალდებულებას.[32]

3. პირგასამტეხლოს ფუნქცია

ქართულ კანონმდებლობაში პირგასამტეხლოს ორმაგი ფუნქცია გააჩნია: ერთი მხრივ, მას ვალდებულების ჯეროვანი შესრულების უზრუნველსაყოფად პრევენციული დატვირთვა აქვს, ანუ პირგასამტეხლოს დაკისრების რისკი ფსიქოლოგიურად ზემოქმედებს ვალდებულ პირზე და აიძულებს ვალდებულება ჯეროვნად შეასრულოს, დათქმულ დროსა და ადგილას.[33] სწორედ

---

[31] ჭეჭელაშვილი ზ., სახელშეკრულებო სამართალი (შედარებითი-სამართლებრივი კვლევა ძირითადად ქართული სამართლის საფუძველზე), თბილისი, 2014, 194.

[32] Hugh Beale, Arthur Hartkamp, Hein Kotz, Denis Tallon, Cases, Materials and Text on Contract Law, 2002, 867.

[33] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 27 აპრილის №ას-231-220-2016 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 13 აპრილის ას-1199-1127-2015 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 8 აპრილის №ას-1053-993-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 16 მარტის №ას-95-91-2016 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 17 თებერვლის №ას-1299-1219-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 10 თებერვლის №ას-48-47-2016 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 3 თებერვლის №ას-1303-1223-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 27 იანვრის №ას-1232-1155-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 17 დეკემბრის №ას-654-620-2015 გადაწყვეტილების აღწერილობითი ნაწილი; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 19 ნოემბრის №ას-816-767-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 11 ნოემ-

აქ ვლინდება პირგასამტეხლოს ერთ-ერთი ფუნქცია, რაც ვალდებულების შესრულების „იძულების“ უზრუნველყოფაშიც გამოიხატება.[34] პირგასამტეხლო წარმოადგენს მოვალეზე ფსიქოლოგიური ზეწოლის საშუალებას, რაც აიძულებს მას ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების შესრულებას.[35]

პირგასამტეხლოს მეორე ფუნქცია განცდილი ზიანის მარტივად და სწრაფად ანაზღაურებაში მდგომარეობს.[36] პირგასამტეხლოს სიმარტივე იმაში გამოიხატება, რომ პირგასამტეხლოს მოთხოვნისათვის საკმარისია ხელშეკრულების დარღვევის ფაქტის დამტკიცება და ზიანის არსებობის მტკიცების საჭიროება არ დგება.[37] მაშინ როცა სსკ-ის 394-ე მუხლის შესაბამისად, ზიანის ანაზღაურებისათვის აუცილებელია ზიანის ფაქტისა და ოდენობის დამტკიცება. იგი ერთგვარ სანქციასაც წარმოადგენს. ვალდებულების დარღვევის შემთხვევაში სანქციად ქცეული პირგასამტეხლო ვალდებულ პირს უპირობოდ ეკისრება, მიუხედავად იმისა, განიცადა თუ არა კრედიტორმა ზიანი ამ დარღვევის შედეგად, ვინაიდან პირგასამტეხლო სრულად დამოუკიდებელია ზიანის ანაზღაურებისაგან.[38]

ბრის №ას-570-541-2015 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 22 ოქტომბრის №ას-783-740-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 10 ოქტომბრის №ას-459-438-2015 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 6 მაისის №ას-1158-1104-2014 გადაწყვეტილება.

[34] ჭეჭელაშვილი ზ., სახელშეკრულებო სამართალი (შედარებითი-სამართლებრივი კვლევა ძირითადად ქართული სამართლის საფუძველზე), თბილისი, 2014, 193.

[35] Lucinda Miller, Penalty Clauses in England and France: a Comparative Study. 2004. http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/incolq53&start_page=79&collection=journals&set_as_cursor=6&men_tab=srchresults&id=1 (21.05.2016)

[36] ჭანტურია ლ., კრედიტის უზრუნველყოფის სამართალი, თბილისი, 2012, 236.

[37] ახვლედიანი ზ., ვალდებულებითი სამართალი, თბილისი, 1999, 78. მითითებულია: სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 593.

[38] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 27 აპრილის №ას-231-220-2016 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 13 აპრილის ას-1199-1127-2015 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 8 აპრილის №ას-1053-993-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 17 თებერვლის №ას-1299-1219-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 10 თებერვლის №ას-48-47-2016 განჩინება;

პროფესორ ბესარიონ ზოიძის აზრით, პირგასამტეხლოს არსებითად ორი ფუნქცია გააჩნია: პირველი — ვალდებულების დარღვევამდე, მისი შესრულების სტიმულირება. ამ შემთხვევაში, მოვალემ ხელშეკრულების დადების მომენტიდანვე იცის, რომ ნაკისრი ვალდებულების დარღვევის შემთხვევაში, იგი იძულებული იქნება, შეასრულოს დამატებითი ვალდებულება, რაც გამოიხატება პირგასამტეხლოს გადახდაში, რაც ამ ზიანის ანაზღაურების ერთ-ერთი საშუალებაა.[39] აქ ვლინდება მისი პრევენციული ფუნქცია.[40]

მეორე — პირგასამტეხლო კრედიტორისათვის შესაძლო ზიანის დაწესების გარანტიაც კია, მიუხედავად იმისა, ზიანი დგება თუ არა.[41] სწორედ იმიტომ, რომ პირგასამტეხლოს დაკისრება არაა დამოკიდებული ზიანის არსებობაზე, მისი გამოყენება პრაქტიკაში ხშირია და გათვალისწინებულია უმეტეს სახელშეკრულებო ურთიერთობაში. პროფესორი ლადო ჭანტურიას მოსაზრებით, პირგასამტეხლოს პრევენციული ფუნქციის გარდა, რესტიტუციული ფუნქციაც გააჩნია, რაც გამოიხატება კრედიტორისთვის მიყენებული ზიანის მარტივ და სწრაფ ანაზღაურებაში.[42]

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 3 თებერვლის №ას-1303-1223-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 27 იანვრის №ას-1232-1155-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 19 ნოემბრის №ას-816-767-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 11 ნოემბრის №ას-570-541-2015 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 22 ოქტომბრის №ას-783-740-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 10 ოქტომბრის №ას-459-438-2015 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 7 ოქტომბრის №ას-459-438-2015 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 6 მაისის №ას-1158-1104-2014 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 6 მაისის №ას-1307-1245-2014 გადაწყვეტილება.

[39] საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, ლ. ჭანტურიას, ბ. ზოიძის, თ. ნინიძის, რ. შენგელიას, ჯ. ხეცურიანის რედ., თბილისი, 2001, 488.

[40] ჭანტურია ლ., კრედიტის უზრუნველყოფის სამართალი, თბილისი, 2012, 236. იხ. Mindy Chen-Wishart, Contract Law, second edition, 2007, 609-610.

[41] საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, ლ. ჭანტურიას, ბ. ზოიძის, თ. ნინიძის, რ. შენგელიას, ჯ. ხეცურიანის რედ., თბილისი, 2001, 488.

[42] ჭანტურია ლ., კრედიტის უზრუნველყოფის სამართალი, თბილისი, 2012, 236.

პროფესორ ზურაბ ჭეჭელაშვილის მოსაზრებით, პირგასამტეხლოს ერთ-ერთი ფუნქციაა კრედიტორის ზიანის მტკიცების ტვირთისაგან გათავისუფლება. კრედიტორი თავისუფლდება მტკიცების ტვირთისაგან, რაც უკავშირდება ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების დარღვევას. კონტრაჰენტების პირგასამტეხლოზე დათქმა, რომელიც ფულად თანხაშია გამოსახული ან გამოსახვადი არის უტყუარი და შესასრულებლად სავალდებულო, მიუხედავად იმისა, რომ, შესაძლოა, ზიანი საერთოდ არც დადგეს.[43]

4. პირგასამტეხლოს ფორმა

სსკ-ის მიხედვით, გარიგების ნამდვილობისათვის საჭიროა კანონით დადგენილი ფორმის დაცვა, რაც გულისხმობს, რომ მხარეები უფლებამოსილნი არიან, თავად განსაზღვრონ გარიგების ფორმა, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა კანონი პირდაპირ ითვალისწინებს ასეთ ფორმას და მისი დაცვა სავალდებულო ძალის მატარებელია.[44] გამომდინარე იქიდან, რომ სსკ დეტალურად ითვალისწინებს იმ გარიგებების ჩამონათვალს, რომლებიც საჭიროებენ კანონით დადგენილი ფორმის დაცვას, იგულისხმება, რომ სხვა გარიგებებში, სადაც ამგვარი დათქმა არ არის გაკეთებული, მოქმედებს „გარიგების ფორმის თავისუფლების პრინციპი“.[45] ამავე კანონის 418-ე მუხლი ითვალისწინებს პირგასამტეხლოს შეთანხმების წერილობითი ფორმით დადების ვალდებულებას. საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, იგი იმპერატიულად ფორმასავალდებულო გარიგებაა.[46] სუს აღნიშნავს მის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში, რომ პირგასამტეხლოს თაობაზე წერილობითი ფორმის დაცვა იმას ნიშნავს, რომ ხელშეკრულების დარღვევის შემთხვევაში, პირგასამტეხლოს გადახდის მოთხოვნის უფლება, მართლზომიერია და დასაშვები მხოლოდ კანონით, კერძოდ, სსკ-ის 418-ე მუხლით, სავალდებულო ფორმის დაცულობის პირობებში.[47]

---

[43] ჭეჭელაშვილი ზ., სახელშეკრულებო სამართალი (შედარებითი-სამართლებრივი კვლევა ძირითადად ქართული სამართლის საფუძველზე), თბილისი, 2014, 193.

[44] ჭანტურია ლ., სამოქალაქო სამართლის ზოგდი ნაწილი, თბილისი, 2011, 336.

[45] საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, ლ. ჭანტურიას, ბ. ზოიძის, თ. ნინიძის, რ. შენგელიას, ჯ. ხეცურიანის რედ., თბილისი, 2001, 213.

[46] სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 594.

[47] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 27 აპრილის №ას-341-322-2014 გადაწყვეტილება.

განსხვავებით გსკ-გან, რომელშიც არაა დადგენილი პირ-გასამტეხლოს თაობაზე წერილობითი ფორმის დაცვის ვალდებულება,[48] თუმცა მტკიცების პროცესთან დაკავშირებული სირთულეებისგან თავის არიდების მიზნით, გერმანელ ავტორთა უმეტესობისთვის, მიზანშეწონილია პირგასამტეხლოს თაობაზე წერილობითი ფორმით შეთანხმება.[49]

მხარეები პირგასამტეხლოს თაობაზე შეთანხმებას, როგორც წესი, ძირითად ხელშეკრულებაში ითვალისწინებენ, თუმცა აღ-ნიშნული არ გამორიცხავს ცალკე პირგასამტეხლოს შეთანხმების თაობაზე ხელშეკრულების შედგენას, რომელშიც მიეთითება პირ-გასამტეხლოს ანაზღაურების ფარგლები და ის ვალდებულება, თუ რომლის უზრუნველსაყოფადაც იდება აღნიშნული ხელშეკრულე-ბა. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ პირგასამტეხლოს თაობაზე შეთანხ-მების ცალკე ხელშეკრულებაში ასახვა აპრიორი იწვევს მის ნამდვილობას. იგი მოთხოვნის უზრუნველყოფის საშუალებაა, რო-მელიც აქცესორული უფლებაა და დამოკიდებულია ძირითადი ვალდებულების არსებობაზე. მარტოოდენ იმის მტკიცება, რომ ხელშეკრულება, რომელშიც იქნა განსაზღვრული პირგასამ-ტეხლოს რაოდენობა, გადახდის პირობები და მოთხოვნა, რომლის უზრუნვესაყოფადაცაა გათვალისწინებული, მიუხედავად მისი გამართული ფორმისა, შეიძლება ბათილად იქნეს ცნობილი. აღ-ნიშნული განპირობებულია იმით, რომ პირგასამტეხლოს თაობაზე ცალკე არსებული ხელშეკრულება ემსახურება ძირითადი ვალდებულების უზრუნველყოფას. სწორედ ამიტომ, ძირითადი ხელშეკრულების ბათილობის შემთხვევაში პირგასამტეხლოს თაობაზე შეთახმებაც ავტომატურად ბათილია.[50] სუს-მა თავის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში აღნიშნა, რომ სასამართლო მოკლე-ბული იყო შესაძლებლობას ემსჯელა პირგასამტეხლოს რაოდენო-ბაზე და საერთოდ პირგასამტეხლოზე, ვინაიდან სსკ-ის შესაბამი-სად, პირგასამტეხლო, როგორც მოთხოვნის უზრუნვეყოფის საშუ-ალება, მხარეთა შეთანხმებაზეა დამოკიდებული, რომლის ნამდვილობისათვის, ამავე კოდექსით განსაზღვრულია წერი-ლობითი ფორმა. ვინაიდან დასადგენი იყო მხარეთა შორის თავად

---

[48] იხ. კროპჰოლერი ი., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, სასწავლო კომენტარი, მე-13 გამოცემა, 2014, 239-241.

[49] Dauer-Lieb/Langen/Walchner, &399, Rn 5; Gernhuber, Das Schuldverhätnis, S763. მით.: სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 594.

[50] მესხიშვილი ქ., პირგასამტეხლო (თეორიული ასპექტები, სასამართლო პრაქტიკა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, III გამოცემა, თბი-ლისი, 2014, 19.

ძირითადი ხელშეკრულების არსებობა (რომელიც მოსარჩელის მხრიდან ამხანაგობაში გარკვეული შენატანის განხორციელებაზე იყო დამოკიდებული, სადავოა თანხის ამხანაგობის მხრიდან მიღების ფაქტი, გარიგების საგანზე კი, საკუთრების უფლება არა ამხანაგობას, არამედ მესამე პირს გააჩნდა), ამ საკითხის გადაწყვეტამდე მოთხოვნის უზრუნველყოფის საშუალებაზე მსჯელობა შეუძლებლად მიიჩნია.[51] მხარეებს ეკისრებათ პირგასამტეხლოს თაობაზე შეთანხმების წერილობითი ფორმის დაცვა იმ შემთხვევაშიც, თუ ძირითადი ხელშეკრულება, რომლის უზრუნველყოფისთვისაც იგი დაიდო, ზეპირი ფორმითაა დადებული.[52] თუკი დავუშვებდით, რომ წერილობითი ფორმით პირგასამტეხლოზე შეთანხმებისთვის აუცილებელია, რომ თავად ვალდებულება, რომლის უზრუნველსაყობადაცაა პირგასამტეხლოზე დათქმა, საჭიროებს წერლობითი ფორმით დადებას, აღნიშნული მნიშვნელოვნად გაართულებდა სამოქალაქო ბრუნვას.

განსახილველია შემთხვევა, როცა პირგასამტეხლოზე წერილობითი ფორმით შეთანხმება არაა სახეზე, თუმცა არსებობს სასარჩელო მოთხოვნა პირგასამტეხლოს დაკისრების თაობაზე და აღნიშნული არ არის შეცილებული შესაგებლით, ან სულაც დადასტურებულია კიდეც. ეს ის შემთხვევაა, როცა მხარეები პირგასამტეხლოს გადახდას ზეპირი შეთანხმებით განსაზღვრავენ. აღნიშნული გარემოება არ შეიძლება გახდეს მოვალისთვის პირგასამტეხლოს დაკისრების საფუძველი, ვინაიდან სახეზე არ არსებობს მოსარჩელის მტკიცების საგანში შემავალი გარემოების, კერძოდ, პირგასამტეხლოს თაობაზე მხარეთა წერილობითი შეთანხმება, რაც თავის მხრივ ფორმასავალდებულოა.[53]

პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როცა კონტრაჰენტების მიერ დადებული ხელშეკრულება სანოტარო ფორმით დაცვას ითვალისწინებს. როგორც აღინიშნა, პირგასამტეხლოზე შეთანხმება შეიძლება ცალკე წერილობითი ხელშეკრულებითაც არსებობდეს. გამომდინარე იქიდან, რომ კანონმდებელი არ განიხილავს ამ უკანასკნელის სანოტარო ფორმით დადების შემთხვევას და იგი მხარეებისგან ითხოვს მხოლოდ წერილობითი ფორმით შეთანხმებას, ამ შემთხვევაში, სანოტარო ფორმის დაუცველობა პირ-

---

[51] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 23 ოქტომბრის №ას-89-83-2015 გადაწყვეტილება.

[52] სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 594.

[53] მესხიშვილი ქ., პირგასამტეხლო (თეორიული ასპექტები, სასამართლო პრაქტიკა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, III გამოცემა, თბილისი, 2014, 19.

გასამტეხლოს თაობაზე შეთახმების შემთხვევაში, არ შეიძლება ამ უკანასკვნელის ბათილობის საფუძველი გახდეს.[54]

პირგასამტეხლოს თაობაზე შეთანხმება შეიძლება ხელშეკრულების სტანდარტულ პირობაშიც იყოს ასახული, მოვალის მიერ ამ პირობების აღიარებით, პირგასამტეხლოზე შეთანხმებაც იურიდიულ ძალას იძენს.[55]

პრაქტიკაში ხშირია პრობლემა, რომელიც დაკავშირებულია პირგასამტეხლოს თაობაზე ფორმადაუცველ შეთანხმებასთან. მაგალითად, სასარჩელო მოთხოვნა, რომელიც შესაგებლით არ არის შეცილებული ან, უარეს შემთხვევაში, დადასტურებულია კიდეც, არ წარმოადგენს პირგასამტეხლოს დაკისრების სამართლებრივ საფუძველს, ვინაიდან დარღვეულია პირგასამტეხლოს შეთანხმებისათვის კანონით გათვალისწინებული წერილობითი ფორმა.[56]

5. პირგასამტეხლოს სახეები

პირგასამტეხლოს სახეებად დაყოფა სხვადასხვა ნიშნით ხდება. წარმოშობის საფუძვლების მიხედვით ქართული კანონმდებლობა ითვალისწინებს მხოლოდ სახელშეკრულებო პირგასამტეხლოს ცნებას, მსგავსად სხვა მოწინავე ევროპული ქვეყნებისა. სახელშეკრულებო პირგასამტეხლოდ კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება, თუ ვისი ნებით არის იგი წარმოშობილი კანონმდებლის თუ მხარეთა შეთანხმებით.[57] მარტოოდენ სახელშეკრულებო პირგასამტეხლოს არსებობა ქართულ სამართლებრივ სივრცეში გარკვეულწილად გსკ-ს გავლენაა, ვინაიდან სსკ-ის ნორმები გერმანული სამართლის შემოქმედებითი რეცეფციის ნიმუშია.[58] სახელშეკრულებო პიგასამტეხლო კერძო ავტონომიის

---

[54] Schelhammer, Schuldrecht, Rn. 1486. მით.: ჭანტურია ლ., კრედიტის უზრუნველყოფის სამართალი, თბილისი, 2012, 240.

[55] ჭანტურია ლ., კრედიტის უზრუნველყოფის სამართალი, თბილისი, 2012, 240.

[56] მესხიშვილი ქ., პირგასამტეხლო (თეორიული ასპექტები, სასამართლო პრაქტიკა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, III გამოცემა, თბილისი, 2014, 19.

[57] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 13 აპრილის №ას-1199-1127-2015 გადაწყვეტილება.

[58] საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, ლ. ჭანტურიას, ბ. ზოიძის, თ. ნინიძის, რ. შენგელიას, ჯ. ხეცურიანის რედ., თბილისი, 2001, 487-489.

გამოვლენის ერთ-ერთი ფორმაა.[59] კანონმდებლისთვის დიდი მნიშვნელობის მქონეა მხარეთა ნება და ცდილობს მინიმუმამდე დაიყვანოს ხელშეკრულების ფარგლებში მხარეთა ბოჭვა იმპერატიული ნორმების გამოყენებით. კონტრაჰენტებს აქვთ შესაძლებლობა თავად განსაზღვრონ საკუთარი უფლებები და მოვალეობები.[60]

სსკ-ში განასხვავებენ, ასევე, ალტერნატიულ და კუმულატიურ პირგასამტეხლოს ცნებას. ალტერნატიულ პირგასამტეხლოს, რომლის მიხედვითაც კრედიტორი უფლებამოსილია თავად აირჩიოს ან პირგასამტეხლოს გადახდა, ან ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულების შესრულება, ანდა ზიანის ანაზღაურება და კუმულატიურ პირგასამტეხლოს, რომლის შესაბამისად, უფლებამოსილ პირს ხელეწიფება, საკუთარი ნების შესაბამისად, გააერთიანოს მოთხოვნები და მოითხოვოს როგორც პირგასამტეხლოს გადახდა, ისე ვალდებულების შესრულება ან ზიანის ანაზღაურება.[61]

ქართულ კანონმდებლობაში პირგასამტეხლოს სახეებიდან ცნობილია, აგრეთვე, ჩასათვლელი, საჯარიმო და ექსკლუზიური პირგასამტეხლო. ჩასათვლელია პირგასამტეხლო, რომელიც ჩაითვლება ასანაზღაურებელი ზიანის ოდენობაში.[62] ამ შემთხვევაში, ხდება ზიანის საერთო თანხიდან მისი გაქვითვა. საჯარიმო პირგასამტეხლოს შემთხვევაში, პირგასამტეხლო არ ჩაითვლება ასანაზღაურებელი ზიანის ოდენობაში და კრედიტორი უფლებამოსილია მოითხოვოს როგორც ზიანის ანაზღაურება, ასევე ჯარიმის გადახდა.[63] რაც შეეხება ექსკლუზიურ პირგასამტეხლოს, იგი გამორიცხავს ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობას და კრედიტორი უფლებამოსილია მოითხოვოს მხოლოდ პირგასამტეხლოს ანაზღაურება. ამ უკანასკნელს კრედიტორი მხოლოდ მაშინ ითვალისწინებს ხელშეკრულების შედგენისას, როცა მისი მოლოდინია, რომ შესაძლო ზიანი შესათანხმებელ პირასამტეხლოზე ნაკლები იქნება.[64]

---

[59] ჭანტურია ლ., კრედიტის უზრუნველყოფის სამართალი, თბილისი, 2012, 237.

[60] სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 595.

[61] საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, ლ. ჭანტურიას, ბ. ზოიძის, თ. ნინიძის, რ. შენგელიას, ჯ. ხეცურიანის რედაქტორობით, თბილისი, 2001, 487-488.

[62] ჭანტურია ლ., კრედიტის უზრუნველყოფის სამართალი, თბილისი, 2012, 238.

[63] იქვე, 238.

[64] იქვე, 238-239.

5.1. ჯარიმა, როგორც პირგასამტეხლოს სახე

ჯარიმა პირგასამტეხლოს ერთ-ერთ სახეს წარმოადგენს.[65] მხარეებს, რომელთა ვალდებულების დარღვევისათვის განსაზღვრულია თანხა, რომელიც ხშირ შემთხვევაში, კონკრეტულ რაოდენობაშია გამოხატული,[66] ხშირად ჯარიმის სახელითაა ცნობილი და აღიქმება პირგასამტეხლოს სინონიმად.[67] ჯარიმას, როგორც პირგასამტეხლოს სახეს, სსკ არ იცნობს, თუმცა 419-ე მუხლის პირველი ნაწილის დეფინიცია, რომლის მიხედვითაც - კრედიტორს არ შეუძლია ერთდროულად მოითხოვოს პირგასამტეხლოს გადახდაც და ვალდებულების შესრულებაც, თუკი პირგასამტეხლო არ არის გათვალისწინებული იმ შემთხვევებისათვის, როცა მოვალე თავის ვალდებულებებს არ ასრულებს დადგენილ დროში, ამ დასკვნის გაკეთების შესაძლებლობას იძლევა. აღნიშნული ნორმით კანონმდებელი გამორიცხავს ერთი და იმავე სამართლებრივი ინტერესისათვის მოვალის ორმაგი პასუხისმგებლობის დასაშვებობას.[68] ჯარიმის სახით დადგენილი პირგასამტეხლოს მოთხოვნის შემთხვევაში გამორიცხულია მის პარალელურად ვალდებულების შესრულების მოთხოვნა, ვინაიდან კრედიტორი ჯარიმის ოდენობის განსაზღვრისას წინასწარ უნდა ითვალისწინებდეს იმ სავარაუდო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, რაც შესაძლოა, ვალდებულების შეუსრულებლობით იქნეს გამოწვეული და ამისთვის იყოს მზად ხელშეკრულების დადების მომენტშივე. ამით იგი იცავს საკუთარ ინტერესს, რაც უკავშირდება ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების შესრულების არარსებობას.[69]

კრედიტორი თავად წყვეტს, რა მოთხოვნას დააყენებს მოვალის წინაშე ვალდებულების შეუსრულებლობის შემთხვევაში: პირგასამტეხლოს თუ ვალდებულების შესრულების მოთხოვნას. მოცემული ორი შემთხვევიდან ერთ-ერთის არჩევის პრეროგატივაა კრედიტორის ნება, რომელიც მიღებასავალდებულოა. აღნიშნული

---

[65] სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 596.

[66] ჭანტურია ლ., კრედიტის უზრუნველყოფის სამართალი, თბილისი, 2012, 237.

[67] მესხიშვილი ქ., პირგასამტეხლო (თეორიული ასპექტები, სასამართლო პრაქტიკა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, III გამოცემა, თბილისი, 2014, 19.

[68] Ermann/Westermann/Schaub, &340, Rn 1; Sorgel/Lindacher, &340, Rn 4. მით.: სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედაქტორობით, თბილისი, 2014, 596.

[69] სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედაქტორობით, თბილისი, 2014, 596.

არ შეიძლება ითქვას მოვალის შემთხვევაში, ვინაიდან ეს უკანასკნელი მოკლებულია არჩევანის გაკეთების შესაძლებლობას.[70] მოვალე არ არის უფლებამოსილი მარტოოდენ ჯარიმის გადახდით თავი დააღწიოს ვალდებულების შესრულებას, ანდა პირიქით, ვალდებულების ჯეროვნად შესრულების შემთხვევაში, გათავისუფლდეს ჯარიმის გადახდისაგან.[71]

თუმცა ვალდებულების შესრულების მოთხოვნა, პირგასამტეხლოს გადახდის მოთხოვნის პარალელურად, უნდა განვასხვაოთ კრედიტორის მიერ მოვალის მხრიდან ვალდებულების შეუსრულებლობით დამდგარი ზიანის მოთხოვნის უფლებამოსილებისაგან. სსკ-ის 419-ე მუხლის მე-2 ნაწილი კრედიტორს აძლევს პირგასამტეხლოსთან ერთად ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობას. თუმცა ამ შემთხვევაში სამსჯელოა ის საკითხი, კრედიტორის მიერ მოთხოვნილ ზიანის ანაზღაურების ოდენობაში ჩაითვლება თუ არა პირგასამტეხლოს ოდენობა. გამომდინარე იქიდან, რომ სსკ გამორიცხავს პირგასამტეხლოს პარალელურად ვალდებულების შესრულების მოთხოვნის შესაძლებლობას იმ მიზნით, რომ არ მოხდეს კრედიტორის მოთხოვნის ორმაგი დაკმაყოფილება, უნდა ვივარაუდოთ, რომ ამ შემთხვევაშიც ჯარიმა უნდა ჩაითვალოს ზიანის ოდენობაში. ხელშეკრულებაში ჯარიმის განსაზღვრისას, კრედიტორი ახდენს იმ ზიანის დადგომის ნაწილობრივ პრევენციას, რაც შესაძლებელია გამოწვეულ იქნას მოვალის მიერ ვალდებულების შეუსრულებლობით.[72] ამ საკითხზე იმსჯელა სუს-მა, რომელმაც აღნიშნა, რომ პირგასამტეხლო შესრულების აღმატებული მოთხოვნაა, რომელიც ზიანის ანაზღაურებისაგანაა დამოუკიდებელი. თუ კრედიტორს პირგასამტეხლოს პარალელურად დაყენებული აქვს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნაც, არ შეიძლება ორივე მოთხოვნა დაკმაყოფილდეს, ვინაიდან პირგასამტეხლო თავისთავად თვითონ წარმოადგენს ზიანის ანაზღაურების მინიმალურ თანხას. მოცემულ შემთხვევაში კრედიტორი უფლებამოსილია გამოიყენოს უპირატესი ინტერესის უფლება და თავად აირჩიოს - თუ რა მოთხოვნას დააყენებს, იქნება ეს ზიანის ანაზღაურების, თუ პირგასამტეხლოს თაობაზე. დაუშვებელია ერთდროულად პირგასამტეხლოსა და მთლიანი ზიანის ანაზღაურების დაკისრება. წინააღმდეგ შემთხვევაში, პირგასამტეხლო იქნებოდა საჯარიმო სანქცია, რომელიც უკიდურესად დაამ-

---

[70] იქვე.

[71] Sorgel/Lindacher, &340, Rn 7. მით.: სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 596.

[72] სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 596-597.

ძიმებდა მოვალის მდგომარეობას და განაპირობებდა კრედიტორის უსაფუძვლო გამდიდრებას.[73] თუმცა კრედიტორი უფლებამოსილია, პირგასამტეხლოს გარდაც მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურება, რა თქმა უნდა, ზიანის ანაზღაურების საერთო თანხაში ჯარიმის ჩათვლის გათვალისწინებით,[74] მაგრამ მან უნდა დაამტკიცოს, რომ მის წინაშე დამდგარი ზიანი პირგასამტეხლოს დაკისრებით არ დაიფარა.[75]

აქვე, აღსანიშნავია ისიც, რომ სსკ არ გამორიცხავს პირგასამტეხლოს მხარეთა მიერ ხელშეკრულებაში განსხვავებულად რეგულაციის შესაძლებლობას, რაც გულისხმობს კრედიტორის მიერ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის შემთხვევაში ჯარიმის იმგვარ გადახდევინებას, რომელიც არ ჩაითვლება ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის საერთო რაოდენობაში.[76]

5.2. საურავი, როგორც პირგასამტეხლოს სახე

როგორც აღინიშნა, საურავიც პირგასამტეხლოს ერთ-ერთი სახეა, რომელიც როგორც წესი, პროცენტებშია გამოხატული.[77] იგი გამოიყენება იმ შემთხვევაში, როცა მოვალე ხელშეკრულებით ნაკისრ ვალდებულებას არ ასრულებს მხარეთა მიერ განსაზღვრულ ვადაში. საურავის თავისებურებაა, ჯარიმისგან განსხვავებით, ის რომ კრედიტორს ვალდებულების შესრულების პარალელურად შეუძლია, მოითხოვოს საურავის გადახდაც.[78] ამავე მიდგომას ავითარებს სუს, რომლის მიხედვითაც, ხელშეკრულების არაჯეროვნად შესრულებისას, კერძოდ, ვადის გადაცილებისას, კრედიტორს უფლებამოსილია მოვალეს მოსთხოვოს, როგორც ვალდებულების შესრულება, ისე პირგასამტეხლოს გადახდევინება.[79]

---

[73] ნაჭყებია ა., სამოქალაქოსამართლებრივი ნორმების განმარტებები უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაში (2000-2013), 2014, 166.

[74] საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, ლ. ჭანტურიას, ბ. ზოიძის, თ. ნინიძის, რ. შენგელიას, ჯ. ხეცურიანის რედ., თბილისი, 2001, 495.

[75] BGH NJW, 1992, 1096, 1097; BAG NZA, 1987, 813. მით.: სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 596.

[76] სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 596-597.

[77] ჭანტურია ლ., კრედიტის უზრუნველყოფის სამართალი, თბილისი, 2012, 237.

[78] სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 598.

[79] ნაჭყებია ა., სამოქალაქოსამართლებრივი ნორმების განმარტებები უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაში (2000-2013), 2014, 166.

ჯარიმისაგან განსხვავებით, საურავი არ წარმოადგენს კრედიტორის მინიმალური ინტერესის დაცვის ინსტრუმენტს. ის ემსახურება კრედიტორის იმ ინტერესესს, რომელიც ვალდებულების ჯეროვან შესრულებას უკავშირდება, რაც არ გამორიცხავს კრედიტორის მიერ ვალდებულების შესრულების მოთხოვნის შესაძლებლობას, რომელიც მოვალის მიერ საურავის გადახდის შემდეგაც გააჩნია.[80]

პრაქტიკაში ხშირია შემთხვევა, როცა ჯარიმასა და საურავს იდენტური მნიშვნელობით აიგივებენ ერთმანეთთან, რაც წარმოშობს მათი გამიჯვნის პრობლემას. იმისათვის, რომ მხარეებმა მოახდინონ საურავისა და ჯარიმის გამიჯვნის პრობლემის პრევენცია, მიზანშეწონილია, რომ ხელშეკრულებით განსაზღვრული პირგასამტეხლო ვადის გადაცილებისთვისაა დადგენილი. წინააღმდეგ შემთხვევაში, აღნიშნული წარმოშობს ხელშეკრულებით განსაზღვრული პირობის ინტერპრეტაციასთან დაკავშირებულ პრობლემას. ეს თავის მხრივ მნიშვნელოვანია, იმიტომ რომ სამართლებრივი შედეგი, რაც დგება, განსხვავებულია ჯარიმის და საურავის შემთხვევაში.[81]

როგორც აღინიშნა, საურავი, როგორც წესი, პროცენტულადაა ხელშეკრულებაში განსაზღვრული. აღნიშნული მის იძულებით ხასიათზე მეტყველებს, რაც გულისხმობს, რომ მოვალემ იცის, ვალდებულების შესრულების დაყოვნებასთან ერთად, იზრდება მის მიერ საურავის სახით გადასახდელი თანხის ოდენობაც. ამიტომ მის ინტერესს უნდა წარმოადგენდეს ვალდებულების დროული შესრულება, წინააღმდეგ შემთხვევაში მისი ფინანსური ტვირთი მეტად დამძიმდება. ჯარიმისაგან განსხვავებით, საურავის შემთხვევაში, ხელშეკრულებით განსაზღვრული ვალდებულების შესრულების უზრუნველყოფის ფუნქცია უფრო ცალსახადაა გამოკვეთილი.[82] საინტერესოა საურავის დარიცხვის საკითხი სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების აღსრულებამდე. ამ შემთხვევაში ვლინდება სასამართლოს არაერთგვაროვანი მიდგომა, თუმცა აღსანიშნავია, რომ სასამართლო, ხშირ შემთხვევაში, მაინც არიცხავს მოვალეს საურავს სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებამდე.[83]

---

[80] სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 598.
[81] იქვე 599
[82] სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედაქტორობით, თბილისი, 2014, 600; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 6 მაისის №ას-1307-1245-2014 გადაწყვეტილება.
[83] სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 600.

კრედიტორს საურავის, ისევე როგორც ჯარიმის, მოთხოვნასთან ერთად შეუძლია ზიანის მოთხოვნაც, რაც გამოწვეულია ვალდებულების არადროული შესრულების შედეგად. ამ შემთხვევაშიც საურავის ოდენობა ჩაითვლება ზიანის ანაზღაურების ოდენობაში.

6. პირგასამტეხლოს ურთიერთმიმართება სხვა მსგავსი სამართლებრივ ინსტიტუტებთან

6.1. პირგასამტეხლოსა და მოვალის გარანტიის ურთიერთმიმართება

როგორც აღინიშნა, პირგასამტეხლო წარმოადგენს ფულად თანხაში გამოსახულ მოთხოვნის უზრუნველყოფის საშუალებას, რომელიც ეკისრება მოვალეს ვალდებულების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვანი შესრულების შემთხვევაში.[84] აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ გსკ ითვალისწინებს, პირგასამტეხლოს ფულადი თანხის გადახდის პარალელურად, მის „სხვა შესრულებაში" გამოხატვის შესაძლებლობას. პირგასამტეხლოს ამგვარ რეგულაციას საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი არ ითვალისწინებს.[85] თუმცა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, მოთხოვნის უზრუნველყოფის ერთ-ერთ საშუალებად, ითვალისწინებს მოვალის გარანტიას. მოვალის გარანტიად ითვლება, როცა მოვალე კისრულობს რაიმე უპირობო მოქმედების, ან ისეთი მოქმედების შესრულებას, რომელიც სცილდება ხელშეკრულების საგანს. შესაბამისად, აღნიშნული რეგულაცია, ისევე როგორც პირგასამტეხლო, ითვალისწინებს ხელშეკრულების საგნისაგან განსხვავებულ შესრულებას.[86]

პირგასამტეხლოც და მოვალის გარანტიაც მოქმედებს იმ შემთხვევაში, თუ სახეზეა მოვალის მიერ ვალდებულების შეუსრულებლობა ან არაჯეროვანი შესრულება. სასამართლომ თავად უნდა დაადგინოს, თუ რომელი შემთხვევის პრევენციისათვისაა გამიზნული. თუმცა კრედიტორი არ არის უფლებამოსილი ერთად მოითხოვოს პირგასამტეხლო და ვალდებულების შესრულება ან მოვალის გარანტია და ვალდებულების შესრულება. მხოლოდ ვადაგადაცილების გარემოებაა ამის გამონაკლისი შემთხვევა. აქვე მნიშვნელოვანია ისეთი შემთხვევის განხილვა, როცა კრედიტორი

---

[84] ვაშაკიძე გ., სამოქალაქო კოდექსის გართულებულ ვალდებულებათა სისტემა, თბილისი, 2010, 232.

[85] იქვე, 234.

[86] დარჯანია თ. „უზრუნველყოფილი ცესია და მოვალის გარანტია", სტუდენტური სამართლებრივიჟურნალი, თბილისი, 2012, 76-77.

ვალდებულების დარღვევის გამო ითხოვს ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების შესრულებას ან ჯეროვან შესრულებას და პარალელურად არ ითხოვს პირგასამტეხლოს დაკისრებას. ამ შემთხვევაში ისმის კითხვა, კარგავს თუ არა კრედიტორი მოგვიანებით პირგასამტეხლოს მოთხოვნის შესაძლებლობას? დოქტრინაში გაბატონებული აზრის შესაბამისად, იგი ამ შემთხვევაში არ კარგავს ამის უფლებას.[87]

თავისი არსით პირგასამტეხლოც და მოვალის გარანტიაც დატვირთულია ორმაგი ფუნქციით:

1. პრევენციული ფუნქცია, რომელიც გამოიხატება მოვალეზე ზეწოლისა და შესრულების უზრუნველყოფაში;

2. რესტიტუციული ფუნქცია, რაც გულისხმობს ზიანის სწრაფ და მარტივ ანაზღაურებას.[88]

აღსანიშნავნია აგრეთვე, რომ არც პირგასამტეხლო და არც მოვალის გარანტია არ არის დამოკიდებული ზიანის არსებობაზე ან მის რაოდენობაზე, თუმცა შესაძლოა, რომ მათზე მოახდინოს ამ უკანასკნელმა გავლენა ანაზღაურების ფარგლების მხრივ.[89] მართალია, ეს ორი ინსტიტუტი არ არის დამოკიდებული ზიანის არსებობის ფაქტზე, თუმცა ორივე აქცესორული უფლებაა და შეუძლებელია არსებობდეს ძირითადი ვალდებულების გარეშე. შესაბამისად, ძირითადი ხელშეკრულების ბათილობა, მათი ბათილობის წინაპირობაა.[90] რაც შეეხება ზიანის ანაზღაურების საკითხს, გსკ-ის მიხედვით, სსკ-ს მსგავსად, კრედიტორი უფლებამოსილია პირგასამტეხლოს ანაზღაურების პარალელურად, მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურებაც.[91]

რაც შეეხება პირგასამტეხლოზე ან მოვალის გარანტიაზე შეთანხმების ფორმას, სავალდებულოა წერილობითი ფორმის დაცვა.

6.2. პირგასამტეხლოსა და ბეს ურთიერთმიმართება

განსახილველია ბე-ს შემთხვევა. კერძოდ, ბე, პირგასამტეხლოსა და მოვალის გარანტიისაგან განსხვავებით, წარმო-

---

[87] ვაშაკიძე გ., სამოქალაქო კოდექსის გართულებულ ვალდებულებათა სისტემა, თბილისი, 2010, 233.

[88] იქვე 232.

[89] იქვე 233.

[90] Muko-Gottwald, vor &399, Rn.14. მით.: ვაშაკიძე გ., სამოქალაქო კოდექსის გართულებულ ვალდებულებათა სისტემა, თბილისი, 2010, 233.

[91] იხ. კროპჰოლერი ი., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, სასწავლო კომენტარი, მე-13 გამოცემა, 2014, 238.

ადგენს შესრულების ნაწილს და ითვლება გადახდის ანგარიშში. თუმცა აღსანიშნავია, რომ არც ბე, არც პირგასამტეხლო და არც მოვალის გარანტია არ ანაცვლებს ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებას. აქვე განსახილველია გერმანული დოქტრინის მაგალითი, რომლის მიხედვითაც, ზიანის ანაზღაურებაში პირგასამტეხლოს ჩათვლის ორნაირი მიდგომაა: პირველი — თუ მხარეებმა ხელშეკრულებაში პირგასამტეხლო გაითვალისწინეს ვადის გადაცილებისთვის, ხოლო კრედიტორის მოთხოვნაა ზიანის ანაზღაურება და არა ვალდებულების შესრულება, ამ შემთხვევაში, პირგასამტეხლო არ ითვლება ზიანის ანაზღაურების საერთო რაოდენობაში. განსხვავებული შემთხვევაა, როცა კრედიტორი ზიანის ანაზღაურების პარალელურად ითხოვს ვალდებულების დროულ შესრულებასაც, ამ შემთხვევაში, პირგასამტეხლო ჩაითვლება ზიანის ანაზღაურების სრულ მოცულობაში.[92]

6.3. პირგასამტეხლოსა და ხელშეკრულებიდან გასვლისათვის მხარეთა მიერ დაწესებული საჯარიმო თანხის ურთიერთმიმართება

ასევე ერთმანეთისაგან უნდა განვასხვაოთ, პირგასამტეხლო და ხელშეკრულებიდან გასვლისათვის მხარეთა მიერ დაწესებული საჯარიმო თანხა. ეს უკანასკნელი არ წარმოადგენს ჯარიმას ვალდებულების დარღვევისათვის, არამედ ის ხელშეკრულებაში დარჩენის ალტერნატივა გახლავთ. იგი ერთგვარი „გამოსყიდვაა“, რაც ემსახურება ხელშეკრულებიდან გასვლას.[93] გსკ-ს 353-ე პარაგრაფის შესაბამისად, თუ ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლება შეთანხმებულია საჯარიმო თანხის სანაცვლოდ, ხელშეკრულებიდან გასვლა სამართლებრივი ძალის არმქონეა, თუკი საჯარიმო თანხა არ იქნა გადახდილი ხელშეკრულებიდან გასვლის შესახებ განცხადების წარდგენამდე. ასევე, თუ განცხადების წარდგენისას და ხელშეკრულების მეორე მხარე აღნიშნული საფუძვლით დაუყოვნებლივ განაცხადებს უარს განცხადებაზე. თუმცა, განცხადება სამართლებრივი ძალის მქონეა, თუ საჯარიმო თანხა უარის შემდეგ დაუყოვნებლივ ექვემდებარება გადახდას.[94] სსკ-თვის

---

[92] Staudinger-Rieble (2004). &340 Rn 48. მით.: ვაშაკიძე გ., სამოქალაქო კოდექსის გართულებულ ვალდებულებათა სისტემა, თბილისი, 2010, 234.

[93] მესხიშვილი ქ., პირგასამტეხლო (თეორიული ასპექტები, სასამართლო პრაქტიკა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, III გამოცემა, თბილისი, 2014, 21.

[94] იხ., კროპჰოლერი ი., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, სასწავლო კომენტარი, მე-13 გამოცემა, 2014, 249.

ხელშეკრულებიდან გასვლისათვის საჯარიმო თანხის დაწესების ინსტიტუტი უცნობია. თუმცა სსკ-ს 319-ე მუხლიდან გამომდინარე, რაც ითვალისწინებს ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპს, მხარეები უფლებამოსილნი არიან დადონ მსგავსი შეთანხმება. ვინაიდან კანონი ამ კუთხით მათ არ ზღუდავს. სსკ-ის 352-ე მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, თუ ხელშეკრულების ერთ-ერთი მხარე 405-ე მუხლით გათვალისწინებული პირობების არსებობისას უარს იტყვის ხელშეკრულებაზე, მაშინ მიღებული შესრულება და სარგებელი მხარეებს უბრუნდებათ. ამდენად, სსკ ხელშეკრულებიდან გასვლის წინაპირობად ხელშეკრულებით განსაზღვრულ ვალდებულების დარღვევას მიიჩნევს. შესაბამისად, მხარეები თავად განსაზღვრავენ, ხელშეკრულებიდან გასვლის შემთხვევაში გათვალისწინებული ჯარიმა პირგასამტეხლოს ფუნქციის მატარებელი იქნება თუ არა. იმ შემთხვევაში, თუ კონტრაჰენტები გაითვალისწინებენ ხელშეკრულებიდან გასვლის შესაძლებლობას ვალდებულების დარღვევის გარეშე და შეთანხმდებიან საჯარიმო თანხაზე, მაშინ ეს უკანასკნელი პირგასამტეხლო ვერ იქნება. იმდენად, რამდენადაც როგორც აღინიშნა, პირგასამტეხლოს წინაპირობაა ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების დარღვევა, ეს შედეგი კი ამ შემთხვევაში არ დადგება.[95]

6.4. პირგასამტეხლოსა და ერთიანი თანხით ზიანის ანაზღაურების დაწესების ურთიერთმიმართება

ერთმანეთისაგან უნდა განვასხვავოთ, აგრეთვე, პირგასამტეხლო, რომელიც ჯარიმის სახითაა განსაზღვრული ხელშეკრულებაში და ერთიანი თანხით ზიანის ანაზღაურების დაწესება. იმ შემთხვევაში თუ მსგავსი დათქმაა ხელშეკრულებაში, უნდა მოხდეს ამ თანხის დანიშნულების გარკვევა. თუ ერთიანი შეთანხმებული თანხით კონტრაჰენტები მიზნად ისახავენ ზიანის ანაზღაურებას, რომელიც შეიძლება მეორე მხარის მიერ ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების დარღვევით მიადგეს, აღნიშნული პირგასამტეხლოდ არ მიიჩნევა და საჭიროებს მტკიცებას იმდენად, რამდენადაც ზიანი შეცილებადი კატეგორიაა. ამიტომ თუ კრედიტორი მოითხოვს ზიანის ანაზღაურებას ერთიანი შეთანხმებული თანხის შესაბამისად, მასზეა მტკიცების ტვირ-

[95] მესხიშვილი ქ., პირგასამტეხლო (თეორიული ასპექტები, სასამართლო პრაქტიკა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, III გამოცემა, თბილისი, 2014, 21.

თიც.[96] პირგასამტეხლოსა და ერთიანი თანხის სახით ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის გამიჯვნას დიდი მნიშვნელობა აქვს იმდენად, რამდენადაც თუ სახეზეა პირგასამტეხლო, მისი შემცირება სასამართლოს მიერ დასაშვებია, ხოლო ზიანის შემთხვევაში საჭიროა კრედიტორის მიერ მტკიცება და არ გამოიყენება პირგასამტეხლოს მარეგულირებელი ნორმები. აღნიშნულ მოსაზრებას იზიარებს გერმანული სამართალი, რომლის სასამართლო პრაქტიკის შესაბამისად, ზიანის სახით პირგასამტეხლოს ერთიანად დაწესებული თანხის მსგავსად შემცირება დაუშვებელია.[97]

7. მხარეთა მიერ პირგასამტეხლოს განსაზღვრა
7.1. ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპი (ზოგადი დახასიათება)

სსკ-ის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს და ცენტრალურ ინსტიტუტს ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპი წარმოადგენს. აღნიშნული პრინციპი გულისხმობს სახელმწიფო ხელისუფლების მხრიდან მხარეთა კერძო ავტონომიის პრინციპში ჩარევის ხარისხის მნიშვნელოვან შემცირებას.[98] სამოქალაქო სამართლის სუბიექტების ყოველდღიური ცხოვრებისეული საკითხების მოწესრიგება ხორციელდება კერძო შეთანხმების საფუძველზე. მიუხედავად აქამდე არსებული რეაქციული პოლიტიკური რეჟიმისა, კერძოდ, საბჭოთა სისტემისა, მაინც ვერ მოხერხდა წმინდა კერძო ურთიერთობების აკრძალვა, მართალია, მათი რაოდენობის შემცირება მაინც გამოიწვია,[99] თუმცა დღესდღეობით წინა პლანზეა გადმოწეული საბაზრო ეკონომიკის განვითარება სახელშეკრულებო ურთიერთობების გაღრმავების მეშვეობით.[100]

---

[96] Brox/Walker, Allgemeneis Schuldrecht, C.H.Beck München, 2010, S:109. მით.: მესხიშვილი ქ., პირგასამტეხლო (თეორიული ასპექტები, სასამართლო პრაქტიკა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, III გამოცემა, თბილისი, 2014, 21.

[97] მესხიშვილი ქ., პირგასამტეხლო (თეორიული ასპექტები, სასამართლო პრაქტიკა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, III გამოცემა, თბილისი, 2014, 21.

[98] შენგელია ი., სახელშეკრულებო თავისუფლება, როგორც სამოქალაქო სამართლის პრინციპი, არსი და მნიშვნელობა, მართლმსაჯულება და კანონი №4'09 ძიძიგური ნინოს რედ., თბილისი, 2009, 44.

[99] ჭანტურია ლ., სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბილისი, 2011, 90-91.

[100] შენგელია ი., სახელშეკრულებო თავისუფლება, როგორც სამოქალაქო სამართლის პრინციპი, არსი და მნიშვნელობა, მართლმსაჯულება და კანონი №4'09 ძიძიგური ნინოს რედ., თბილისი, 2009, 44.

ხელშეკრულების თავისუფლება სსკ-ის უმთავრეს პრინციპს წარმოადგენს,[101] რომელსაც არეგულირებს სსკ. მისი 319-ე მუხლის თანახმად, კერძო სამართლის სუბიექტებს შეუძლიათ კანონის ფარგლებში თავისუფლად დადონ ხელშეკრულებები და განსაზღვრონ ამ ხელშეკრულებათა შინაარსი. მათ შეუძლიათ დადონ ისეთი ხელშეკრულებებიც, რომლებიც კანონით გათვალისწინებული არ არის, მაგრამ არ ეწინააღმდეგება მას.

აღსანიშნავია, რომ შინაარსობრივი თვალსაზრისით, ხელშეკრულების თავისუფლების ცნება ორი ელემეტისაგან შედგება:

1. უარყოფითი ელემენტი, რაც გულისხმობს, რომ არცერთი პირი არაა ვალდებული დადოს მისი ნების საწინააღმდეგო ხელშეკრულება[102] და მაქსიმალურად უნდა აიკრძალოს სახელმწიფოს ჩარევა;[103]

2. დადებითი ელემენტი, რომლის შესაბამისადაც, ნებისმიერი კერძო სამართლის სუბიექტი უფლებამოსილია დადოს ნებისმიერი შინაარსის ხელშეკრულება.[104] ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია, რომ ამგვარი ხელშეკრულება არ იყოს კანონსაწინააღმდეგო;

3. სამოქალაქო სამართლის სუბიექტის სახელმწიფო ხელისუფლებისაგან ხელშეკრულების შესრულების მოთხოვნის შესაძლებლობა.[105]

სსკ არ შეიცავს ხელშეკრულების ტიპების ამომწურავ ჩამონათვალს. სახელშეკრულებო ურთიერთობაში მხარეთა მიერ დადებული გარიგება ნამდვილია, მიუხედავად იმისა, შეესაბამება თუ არა სსკ-ის ერთი კონკრეტული ხელშეკრულების მარეგულირებელი ნორმის დეფინიციას. სანივთო სამართლებრივი ურთიერთობებისაგან განსხვავებით, ვალდებულებითი ურთიერთობებზე არ მოქმედებს ე.წ. „numerus klausus-ის“ პრინციპი.[106] აღნიშნული იძლევა საბაზრო ეკონომიკის კიდევ უფრო განვითარე-

---

[101] როინიშვილი ს., ხელშეკრულების თავისუფლება, ადამიანი და კონსტიტუცია, III გამოცემა, თბილისი, 2001, 65.

[102] იქვე.

[103] შენგელია ი., სახელშეკრულებო თავისუფლება, როგორც სამოქალაქო სამართლის პრინციპი, არსი და მნიშვნელობა, მართლმსაჯულება და კანონი №4’09 ძიძიგური ნინოს რედ., თბილისი, 2009, 45.

[104] როინიშვილი ს., ხელშეკრულების თავისუფლება, ადამიანი და კონსტიტუცია, III გამოცემა, თბილისი, 2001, 65.

[105] Kotz Hein. Europaishes Vertragsrecht. Bd.I.S.5. მით.: შენგელია ი., სახელშეკრულებო თავისუფლება, როგორც სამოქალაქო სამართლის პრინციპი, არსი და მნიშვნელობა, მართლმსაჯულება და კანონი №4’09 ძიძიგური ნინოს რედ., თბილისი, 2009, 45.

[106] როინიშვილი ს., ხელშეკრულების თავისუფლება, ადამიანი და კონსტიტუცია, III გამოცემა, თბილისი, 2001, 65.

ბის შესაძლებლობას და მეტად უფრო მარტივსა და მოსახერხებელს ხდის სამოქალაქო სუბიექტებისათვის სამოქალაქო სამართლებრივ ურთიერთობებში ჩართვას, რეალურად აღარ არის მათთვის კანონმდებლობით რამე ბარიერის გავლა დადგენილი სასურველი შეთანხმების გასაკეთებლად.[107] იგი თავისუფალია როგორც კონტრაჰენტის, ისე ფორმის, ხელშეკრულების ობიექტისა თუ სხვა ობიექტური ფაქტორების არჩევაში. თავის მხრივ ხელშეკრულების თავისუფლება გამოიხატება შემდეგი ძირითადი ელემენტებით, რომლებიც სახელშეკრულებო სამართლის საფუძველს წარმოადგენს:

1. სამოქალაქო სუბიექტების უფლება, რომელიც გამოიხატება ხელშეკრულების დადების ან არ დადების უფლებამოსილებაში;
2. კონტრაჰენტის თავისუფლად არჩევის უფლება;
3. იმ ხელშეკრულების თავისუფლად არჩევის უფლება, რომელითაც სურთ კერძო სამართლის სუბიექტებს ჩაერთონ სამოქალაქო-სამართლებრივ ურთიერთობებში;
4. დროში შეუზღუდავად, თავისუფლად, ნებისმიერ ადგილას, ზედმეტი საკანონმდებლო დანაწესების გარეშე სახელშეკრულებო მოლაპარაკებების წარმოების უფლება;

მხარეთა მიერ ურთიერთობა რეგულირდება იმ დისპოზიციური ნორმებით, რომელთა ამოქმედება დამოკიდებულია მხარეთა მიერ მათ ხელშეკრულებაში გამოყენების პირობაზე.[108]

7.2. მხარეთა (კერძო) ავტონომიის პრინციპი (ზოგადი დახასიათება)

ხელშეკრულება წარმოადგენს მხარეთა თავისუფალი გამოვლენის აქტს, რომელიც აგებულია მხარეთა კერძო ავტონომიის პრინციპზე.[109] კერძო ავტონომიის სამართლებრივი ფორმირება სწორედ ხელშეკრულების თავისუფლებაში ხორციელდება.[110] კერძო ავტონომიის გამოიხატება სწორედ იმაში, რომ ნებისმიერ პირი უფლებამოსილია დადოს მისთვის სასურველი გარიგება, თავად

---

[107] შენგელია ი., სახელშეკრულებო თავისუფლება, როგორც სამოქალაქო სამართლის პრინციპი, არსი და მნიშვნელობა, მართლმსაჯულება და კანონი №4'09 ძიძიგური ნინოს რედ., თბილისი, 2009, 46.

[108] იქვე, 48.

[109] როინიშვილი ს., ხელშეკრულების თავისუფლება, ადამიანი და კონსტიტუცია, III გამოცემა, თბილისი, 2001, 64.

[110] ჯორბენაძე ს., ხელშეკრულების თავისუფლების ცნება, მართლმსაჯულება და კანონი №1,2014 ბურდული ირაკლის რედ., თბილისი, 2014, 274.

განსაზღვროს მისი შინაარსი და აარჩიოს მისთვის მისაღები კონ-ტრაჰენტი.[111] ხელშეკრულების დადებისას, კერძო სამართლის სუბიექტები საკუთარი ნების შესაბამისად, ორმხრივად კისრულობენ ვალდებულების შესრულებას. ამით ხდება მათი თავისუფლების შებოჭვა, რაც კერძო სამართალში სახელშეკრულებო შებოჭვის სახელწოდებითაა ცნობილი.[112]

თავის მხრივ, კერძო ავტონომია გახლავთ კონკრეტულ სამართლის სუბიექტთათვის კანონმდებლობით მინიჭებული და უზრუნველყოფილი შესაძლებლობა, რაც გამოიხატება გარიგებების, განსაკუთრებით ხელშეკრულებების, მეშვეობით მოაწესრიგონ მათ შორის სამართლებრივი ურთიერთობა.[113]

მნიშვნელოვანია თვითპასუხისმგებლობის საკითხი, რაც კერძო ავტონომიის ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია და ემსახურება ეკონომიკურ წინსვლას.[114] სწორედ პასუხისმგებლობის გრძნობა უდევს საფუძვლად კერძო სამართლის სუბიექტის ნებას — დადოს თუ არა ესა თუ ის ხელშეკრულება. ხელშეკრულების დადებამდე პირმა უნდა გაითვალისწინოს, რამდენად ხელეწიფება ხელშეკრულებით განსაზღვრული ვალდებულების შესრულება, წინაღმდეგ შემთხვევაში დადგება მისი პასუხისმგებლობის საკითხი. სწორედ ხელშეკრულების დადების თავისუფლებაა კერძო ავტონომიისა და სახელშეკრულებო თვითბოჭვის ერთ-ერთი გამოვლინება, რაც გულისხმობს პირის უფლებას დადოს ან თავი შეიკავოს ხელშეკრულების დადებისაგან.[115]

კერძო ავტონომიის პრინციპზე მსჯელობისას უნდა განვიხილოთ შემთხვევა, როცა მხარეები ხელშეკრულებას დებენ ხელშეკრულების სტანდარტული პირობების შესაბამისად. ეს უკანასკნელი, სსკ-ის 342-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, წარმოადგენს წინასწარ ჩამოყალიბებულ, მრავალჯერადი გამოყენებისათვის გამიზნულ პირობებს, რომელთაც ერთი მხარე (შემთავაზებელი) უდგენს მეორე მხარეს და რომელთა მეშვეობითაც უნდა მოხდეს კანონით დადგენილი ნორმებისაგან განსხვავებული ან მათი შემვსები წესების დადგენა. ხშირია შემთხვევები, როცა ეს პირობები არასახარბიელო მდგომარეობაში

---

[111] როინიშვილი ს., ხელშეკრულების თავისუფლება, ადამიანი და კონსტიტუცია, III გამოცემა, თბილისი, 2001, 64.

[112] ჭანტურია ლ., სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბილისი, 2011, 91.

[113] Larenz/Wolf, Allgemeiner Teil des burgerlichen Rechts, &213 Rn, 17. იხ. ჭანტურია ლ., სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბილისი, 2011, 90.

[114] ჭანტურია ლ., სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბილისი, 2011, 91.

[115] იქვე, 91-92.

აგდებს კონტრაჰენტებს იმდენად, რამდენადაც შედგენილია მხოლოდ ერთი მხარის მიერ და მორგებულია მის ინტერესებზე. ამ შემთხვევაში ხელშეკრულების მეორე მხარე მოკლებულია შესაძლებლობას კერძო ავტონომიის პრინციპის შესაბამისად განახორციელოს გარკვეული ცვლილებები. ამიტომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა გაიმიჯნოს შემდეგი გარემოებები: ხელშეკრულებების სტანდარტული პირობების ამოქმედება ხორციელდება მხარეთა კერძო ავტონომიის პრინციპის შესაბამისად, თუ სახეზეა ერთგვარი „ნორმები", რომლებსაც ცალმხრივად ადგენს ხელშეკრულების ერთ-ერთი მხარე.[116]

თუ სტანდარტული პირობების არსიდან გამოვალთ, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ მათ ნორმის ფუნქციური დატვირთვა აქვთ. გარიგებათა სტანდარტული პირობების შემუშავება ხორციელდება სავაჭრო და სამოქალქო საქონელბრუნვის ჩვეულებების პარალელურად მისი შემდგენი მხარის განსაკუთრებული ეკონომიკური მდგომარეობით. ეს გარკვეულ წილად ჰგავს ნორმათშემოქმედებით საქმიანობას, რომელიც ცალსახად კერძო ავტონომიის პრინციპში შეჭრაა და მხარეს ამის უფლებამოსილება არ გააჩნია. შესაბამისად, გარიგების სტანდარტული პირობები, რომლებიც თანასწორუფლებიან ხელშეკრულების მხარეების მიერაა შედგენილი და არ ირღვევა კერძო ავტონომიის პრინციპი, ჩაითვლება ნამდვილად. აღნიშნული პრინციპების დარღვევა მეწარმის მხრიდან თავისი მონოპოლური მდგომარეობის გამოყენებით, მხარეთა ნდობისა და კეთილსინდისიერების პრინციპის დარღვევით, იწვევს ასეთი შეთანხმების ბათილობას.[117] პირგასამტეხლოს შემთხვევაში, ხშირად იმგვარადაა სტანდარტული პირობებში განსაზღვრული მისი ოდენობა, რომ ერთი შეხედვით შეიძლება შეუსაბამოდ მაღალ პირგასამტეხლოდაც შეაფესდეს, თუმცა ვინიდან მოვალის მთავრი ინტერესი ხელშეკრულების დადებაა, იგი თანხმდება ამ პირობებს.

აღსანიშნავია, რომ კერძო ავტონომიის გარეშე შეუძლებელია ხელშეკრულების თავისუფლების მიღწევა, ვინაიდან თუკი კერძო სამართლის სუბიექტები ვერ მოახდენენ საკუთარი სამოქალაქო სამართლებრივი უფლებების რეალიზებას, მაშინ ხელშეკრულების თავისუფლებაც ვერ გვექნება სახეზე.[118]

---

[116] როინიშვილი ს., ხელშეკრულების თავისუფლება, ადამიანი და კონსტიტუცია, III გამოცემა, თბილისი, 2001, 69-72.

[117] იქვე.

[118] ჯორბენაძე ს., ხელშეკრულების თავისუფლების ცნება, მართლმსაჯულება და კანონი №1,2014 ბურდული ირაკლის რედ., თბილისი, 2014, 275.

7.3. კერძო ავტონომიისა და ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპის მნიშვნელობა პირგასამტეხლოს განსაზღვრისას

სსკ-ის 418-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, ხელშეკრულების მხარეებს შეუძლიათ თავისუფლად განსაზღვრონ პირგასამტეხლო, რომელიც შეიძლება აღემატებოდეს შესაძლო ზიანს. აღნიშნული კერძო სამართლის სუბიექტების კერძო ავტონომიის პრინციპის კიდევ ერთი გამოვლენაა. მხარეებს ხელშეკრულების ფარგლებში შეუძლიათ განსაზღვრონ ნებისმიერი სახისა და რაოდენობის პირგასამტეხლო, ხოლო პირგასამტეხლოს დიდი ოდენობა არცერთ შემთხვევაში, თავისთავად არ ჩაითვლება კანონსაწინააღმდეგო და არ გამოიწვევს მხარეთა შორის გაფორმებული შეთანხმების ბათილობას.[119]

პირგასამტეხლოს თაობაზე შეთანხმება უნდა დაიდოს წერილობითი ფორმით და აუცილებელია, რომ ნათლად იყოს განსაზღვრული მისი ოდენობა ან მისი დადგენის წესი. კანონმდებლობა მხარეებს ანიჭებს უფლებამოსილებას პირგასამტეხლო დაადგინონ პროცენტში,[120] კონკრეტულ რაოდენობაში თუ სხვა სახით. მთავარია, რომ მოხდეს მისი იდენტიფიცირება და კონკრეტულ თანხაში გამოსახვა. პირგასამტეხლო ხელშეკრულებაში განსაზღვრავს კრედიტორის რისკის ხარისხს, რამდენადაც რაც უფრო მკაცრ პირგასამტეხლოზეა შეთანხმება, იმდენად ნაკლებია მოვალისგან ხელშეკრულების დარღვევის ალბათობა. ამ შემთხვევაში ამ უკანასკნელს გააზრებული აქვს ვალდებულების დარღვევის შედეგები და იცის, რომ ამის გამო მას დაეკისრება პასუხისმგებლობა. შესაბამისად ამ შემთხვევაში მცირდება კრედიტორის რისკიც.[121] მის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში გსკ-გან განსხვავებით, პირგასამტეხლო არ შეიძლება მოვალის მიერ რამე სხვა მოქმედების შესრულების ვალდებულებით იყოს განსაზღვრული. სსკ-ში მსგავსი შემთხვევისათვის მოვალის გარანტიის ინსტიტუტს ითვალისწინებს, რომელიც მოთხოვნის უზრუნველყოფის ერთ-ერთი საშუალებაა.

სასურველია, კრედიტორმა ხელშეკრულების დადების დროს პირგასამტეხლოს განსაზღვრისას გაითვალისწინოს შესაძლო ზიანი, რაც შეიძლება მას ვალდებულების დარღვევით მიადგეს. სუსმა თავის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში აღნიშნა - პირგასამტეხლოს განსაზღვრისას კრედიტორი ითვალისწინებს რისკის ხარისხს. შესაბამისად, რაც უფრო მკაცრია ვალდებულების

---

[119] სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 601.
[120] იქვე.
[121] იქვე.

შესრულების უზრუნველყოფის ღონისძიება, მით უფრო შემ-ცირებულია კრედიტორის რისკის ხარისხიც.[122] მცირე პირგა-სამტეხლოს შემთვევაში შეიძლება ზიანის მხოლოდ მცირე ნაწილი დაიფაროს, რაც თავისთავად არახელსაყრელ მდგომარეობაში ჩააგდებს კრედიტორს. თუმცა აქვე აღსანიშნავია საფრთხე, რაც შეიძლება დიდი მოცულობის პირგასამტეხლოსთან იყოს და-კავშირებული, ეს შეიძლება გამოიხატოს სასამართლოს მიერ შე-უსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლოს შეფასებასა და შემდგომ მის შემცირებაში.[123]

როგორც აღინიშნა, ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპი არ არის შეუზღუდავი.

სახელმწიფოს აკისრია ვალდებულება თუკი ირღვევა მესამე პირთა ინტერესები ან საჯარო წესრიგი, ჩაერიოს სამართლის სუბიექტების ურთიერთობაში და დაიცვას მათი უფლებები. შესა-ბამისად, შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლოს შემთხვევაში, სასამართლოს როლია ჩაერიოს პირთა კერძო ავტონომიისა და ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპში და მოვალის უფლებების დაცვის მიზნით შეამციროს იგი.

8. პირგასამტეხლოს შემცირება ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში

8.1. შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლოს არსი

მართალია, სსკ-ის 417-ე და 418-ე მუხლების შესაბამისად, მხარეებს გააჩნიათ განსაზღვრონ პირგასამტეხლოს ნებისმიერი ფულადი თანხა, თუმცა სასამართლო სსკ-ის 420-ე მუხლის შესა-ბამისად უფლებამოსილია შეამციროს „შეუსაბამოდ მაღალი“ პირ-გასამტეხლო. კანონი არ განსაზღვრავს შეუსაბამოდ მაღალი პირ-გასამტეხლოს დეფინიციას, რაც წარმოშობს სასამართლოს გან-სხვავებულ პრაქტიკას. პირგასამტეხლოს შეუსაბამოდ მაღალი შეფასებისათვის ზუსტი კრიტერიუმების დადგენა საგრძნობლად გართულებულია.[124]

სუს თავის გადაწყვეტილებებში აღნიშნავს, რომ პირ-გასამტეხლოს ოდენობის განსაზღვრისას ყურადღება ექცევა რამდენიმე გარემოებას. მათ შორის:

---

[122] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2003 წლის 20 ივნისის №3კ-486-03 გადაწყვეტილება.

[123] სახელშეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედ., თბილისი, 2014, 601.

[124] ჭანტურია ლ., კრედიტის უზრუნველყოფის სამართალი, თბილისი, 2012, 241.

1. პირგასამტეხლოს ფუნქციას, რაც მდგომარეობს ვალდებულების დარღვევის პრევენციაში;

2. დარღვევის სიმძიმესა და მოცულობას, რომელიც კრედიტორისათვის წარმოქმნის ვალდებულების შეუსრულებლობის საფრთხეს;

3. ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების დამრღვევი პირის ბრალეულობის ხარისხს;

4. პირგასამტეხლოს ფუნქციას, რომელიც მოიცვას ზიანის ანაზღაურებასაც.[125]

ვალდებულების შეუსრულებლობის ხანგრძლივობა წარმოადგენს გარემოებას, რაც უნდა იქნეს გათვალისწინებული პირგასამტეხლოს ოდენობის განსაზღვრისას. მართალია საქართველოს კანონმდებლობით პირგასამტეხლოზე შეთანხმება მხარეთა ნების ავტონომიისა და თავისუფლების ერთ-ერთი გამოვლინებაა, რომლითაც მიიღწევა პირგასამტეხლოზე შეთანხმება, თუმცა იგი მაინც არ არის აბსოლუტური. მხარეთა მიერ დავის წარმოშობის შემთხვევაში, არსებული ობიექტური გარემოების საფუძველზე წარმოშობილი კვალიფიციური არგუმენტირებული შედავებისას, სასამართლოს ენიჭება უფლებამოსილება, შეაფასოს კრედიტორის მიერ მოთხოვნილი პირგასამტეხლოს ოდენობის თანაზომიერება ვალდებულების დარღვევის სიმძიმესთან მიმართებაში და მიიჩნიოს იგი შეუსაბამოდ მაღალ პირგასამტეხლოდ.

იმისათვის რომ პირგასამტეხლო შეფასდეს შეუსაბამოდ მაღალ პირგასამტეხლოდ უნდა გამოკვლეულ იქნეს შემდეგი სუბიექტური და ობიექტური გარემოებები:

1. მხარეთა ქონებრივი მდგომაროება;

2. ვალდებულების დარღვევის ხარისხი;

3. კრედიტორის მოლოდინი ვალდებულების ჯეროვანი შესრულების მიმართ და ა.შ.[126]

მხარეთა ქონებრივი მდგომარეობა, თავის მხრივ, შეფასებითი კატეგორიაა, რომელიც უნდა განისაზღვროს ობიექტური და სუბიექტური გარემოებების გათვალისწინებით. ერთსა და იმავე საზოგადოებაში მყოფი პირები განსხვავდებიან მიღებული გა-

---

[125] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 19 აპრილის №ას-144-140-2016 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 13 აპრილის №ას-231-220-2016 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 8 აპრილის №ას-209-199-2016 განჩინება.

[126] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 19 აპრილის №ას-144-140-2016 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 13 აპრილის №ას-231-220-2016 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 8 აპრილის №ას-209-199-2016 განჩინება.

ნათლების ხარისხით, სამუშაო ადგილის, ფინანსური მდგომარეობით თუ სხვა გარემოებებით, რაც გავლენას ახდენს მათ ქონებრივ მდგომარეობაზე. დაუშვებელია ყველა ადამიანის ქონებრივი მდგომარეობის ერთ კონკრეტულ ინდიკატორამდე დაყვანა და ყველასათვის ერთი და იმავე პირგასამტეხლოს დაკისრება მიჩნეულ იქნეს სამართლიან და ადეკვატურ პირგასამტეხლოდ. მაგალითად, პირს, რომელსაც წლიური შემოსავალი 20 000 ლარზე მეტი, ხოლო მეორე პირს 20 000-ზე გაცილებით ნაკლები აქვს, არ შეიძლება განესაზღვროს ერთნაირი პირგასამტეხლოს დაკისრება. აღნიშნული, შესაძლოა შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლოს შეფასების ობიექტიც გახდეს. ეს იმას არ ნიშნავს, რომ სასამართლომ აპრიორი უნდა შეამციროს პირგასამტეხლო, თუმცა უნდა იქნეს გათვალისწინებული ეს ფაქტორიც სხვა გარემოებების პარალელურად.

როგორც ნაშრომში უკვე აღინიშნა, პირგასამტეხლო წარმოადგენს სახელშეკრულებო მოთხოვნის შესრულების მიმართ მხარის შესაბამისი ინტერესის უზრუნველყოფის საშუალებას და გადახდის ვალდებულების წარმოშობა დაკავშირებულია სახელშეკრულებო ვალდებულების დარღვევასთან. აქვე აღსანიშნავია, რომ ყოველ ინდივიდუალურ შემთხვევაში უნდა დადგინდეს ვალდებულების დარღვევის ხარისხი.[127] სსკ-ის 405-ე მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, თუ ხელშეკრულების ერთი მხარე არღვევს ორმხრივი ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ვალდებულებას, მაშინ ხელშეკრულების მეორე მხარეს შეუძლია უარი თქვას ხელშეკრულებაზე, ვალდებულების შესრულებისათვის მის მიერ დამატებით განსაზღვრული ვადის უშედეგოდ გასვლის შემდეგ. თუ ვალდებულების დარღვევის ხასიათიდან გამომდინარე არ გამოიყენება დამატებითი ვადა, მაშინ დამატებითი ვადის განსაზღვრას უთანაბრდება გაფრთხილება. თუკი ვალდებულება მხოლოდ ნაწილობრივ დაირღვა, მაშინ კრედიტორს შეუძლია უარი თქვას ხელშეკრულებაზე მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ვალდებულების დარჩენილი ნაწილის შესრულებამ მისთვის დაკარგა ინტერესი. ამ მუხლში ვლინდება სამოქალაქო სამართლის ერთ-ერთი თავისებურება, რაც გულისხმობს, რომ უმთავრესია ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების შესრულება და არა პასუხისმგებლობა, რაც შეიძლება მოვალეს მის მიერ ნაკისრი

[127] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 16 მარტის №ას-95-91-2016 განჩინება.

ვალდებულების შეუსრულებლობისათვის დაეკისროს.[128] ამ მუხლის დისპოზიციაში არსებული „მოვალის მიერ ვალდებულების დარღვევა“ უნდა მივიჩნიოთ, როგორც ხელშეკრულებით განსაზღვრული ვალდებულების დარღვევის ზოგადი ცნება.[129]

თითოეული ვალდებულების დარღვევის შემთხვევა უნდა გაიმიჯნოს სამართლებრივი შედეგის, შემადგენლობისა და შინაარსის მიხედვით, რათა მოხდეს მათი იდენტიფიცირება, დარღვეული ვალდებულების გამოვლენა და შემდგომ მოთხოვნილ იქნეს ამ ვალდებულების შესრულება, ან შეუსრულებლობით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა. თუმცა აღსანიშნავია, რომ ვალდებულებების დარღვევის ცალკეულ შემთხვევებს აერთიანებს ის, რომ ხელშეკრულებით დარეგულირებული შესრულებათა ურთიერთგაცვლის დროს წარმოიშობა გარკვეული წინააღმდეგობა. აღნიშნული წინაპირობა შეიძლება იყოს სხვადასხვა. მაგალითად, ერთ-ერთი მხარის მიერ სახეზეა ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების დარღვევა, რაც მდგომარეობს ვალდებულების მთლიან, ნაწილობრივ, არადროულ, არასწორ ადგილას შესრულებაში, შეთანხმებული ხელშეკრულების საგნის ნაცვლად სხვა ქმედების განხორციელებასა (არასათანადო შესრულება) და სხვაგვარ მოქმედებაში, რომელიც წარმოადგენს ხელშეკრულების პირობებიდან გადახვევასა და შესაბამისად, იწვევს ვალდებულების დარღვევას.[130] სწორედ ამ გარემოებების ანალიზით დგინდება შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლოს ცნება.

რაც შეეხება კრედიტორის მოლოდინს ვალდებულების ჯეროვანი შესრულების მიმართ, სსკ-ის 361-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, ვალდებულება უნდა შესრულდეს ჯეროვნად, კეთილსინდისიერად, დათქმულ დროსა და ადგილას. ვალდებულების ჯეროვანი შესრულება გულისხმობს მოვალის მიერ იმ ვალდებულების შესრულების აუცილებლობას, რაც დაკავშირებულია ხელშეკრულების საგანთან. მაგალითად, თუკი მოვალე კისრულობს ვალდებულებას, რომ კრედიტორს გადასცემს ინდივიდუალურად განსაზღვრულ, ან გარკვეული სახის ნივთს, მან ეს ნივთი უნდა გადასცეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში სახეზე იქნება ვალდებულების არაჯეროვანი შესრულება.

---

[128] საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, ლ. ჭანტურიას, ბ.ზოიძის, თ. ნინიძის, ღ. შენგელიას, ჯ. ხეცურიანის რედ., თბილისი, 2001, 434.

[129] ჩაჩავა ს., მყიდველის მეორადი უფლებების შედარებითსამართლებრივი ანალიზი, ქართული სამართლის მიმოხილვა, 2004, 50.

[130] იქვე.

აქვე განსახილველია სუს-ის 2016 წლის 16 მარტის ას-95-91-2016 განჩინება, სადაც მხარეთა შორის 2014 წლის 21 მარტს დაიდო ხელშეკრულება, რომლის ფასი განისაზღვრა 48 580 ლარად. ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პირობების დარღვევის შემთხვევაში შპს „ა.-ის" დაეკისრებოდა პირგასამტეხლო ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე მიუწოდებელი საქონლის ღირებულების 0,2%-ის ოდენობით.

განსახილველ შემთხვევაში სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ მხარეთა მიერ გაფორმებული ხელშეკრულების მიხედვით, პირგასამტეხლოს ოდენობამ მთლიანობაში შეადგინა 2 028,40 ლარი. საქალაქო სასამართლომ დასაკისრებელი პირგასამტეხლოს ოდენობა შეამცირა და განსაზღვრა 300 ლარით. აპელანტის მოსაზრებით პირგასამტეხლოს ამ ოდენობით შემცირება არ არის გონივრული და არ ემსახურება კრედიტორის დარღვეული უფლების აღდგენას. პირველი ინსტანციის სასამართლოს მითითება იმის შესახებ, რომ საკრედიტო ხელშეკრულებით განსაზღვრული პირგასამტეხლოს განაკვეთი – მიუწოდებელი საქონლის 0,2% ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე, წარმოადგენს შეუსაბამოდ მაღალ ოდენობას და ყოველმხრივ ეწინააღმდეგება საკრედიტო ხელშეკრულებისათვის გათვალისწინებულ გონივრულობის სტანდარტებს, პირგასამტეხლოს ამ ოდენობით შემცირების საფუძველი არ შეიძლება გახდეს, რამდენადაც ფაქტია, რომ მოპასუხემ ხელშეკრულება არაჯეროვნად შეასრულა. აღნიშნული გაიზიარა სააპელაციო სასამართლომ და მოვალეს დააკისრა 800 ლარის გადახდა.

სააპელაციო პალატამ მიიჩნია, რომ კონკრეტულ შემთხვევაში პირგასამტეხლოს ოდენობის განსაზღვრისათვის მნიშვნელოვანია, შეფასდეს, თუ რაში გამოიხატა მიმწოდებლის (მოწინააღმდეგე მხარის) მიერ ნაკისრი ვალდებულების არაჯეროვანი შესრულება. პალატამ აღნიშნა, რომ განსახილველ შემთხვევაში მიმწოდებლის მიერ ნაკისრი ვალდებულების არაჯეროვანი შესრულება გამოიხატა ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მისაწოდებელი საქონლის შეფუთვის სტანდარტის დაუცველობაში და არა უშუალოდ მისაწოდებელი საქონლის უვარგისობაში. შესაბამისად, ერთი მხრივ დარღვევის ამ თავისებურებიდან გამომდინარე, პირგასამტეხლოს ოდენობა უნდა შემცირდეს, თუმცა ამავე დროს, ვალდებულების არაჯეროვანი შესრულების გამო, შემსყიდველმა უარი განაცხადა მიწოდებული საქონლის მიღებაზე და საბოლოოდ მან ხელშეკრულების ფარგლებში მიმწოდებლისაგან შესრულება ვერ მიიღო. სააპლაციო პალატამ მიიჩნია, რომ ხელშეკრულებით განსაზღვრული პირგასამტეხლოს – 2028 ლარის, 300 ლარამდე

შემცირება არაგონივრულია და არ ემსახურება კრედიტორის ინ-ტერესების დაცვას.

სუს-მა განიხილა საკასაციო საჩივრის დასაშვებობის საკითხი და იგი დაუშვებლად სცნო. თუმცა გააკეთა განმარტება განჩინების სამოტივაციო ნაწილში: „სსკ-ის 420-ე მუხლის თანახ-მად, პირგასამტეხლოს შემცირებისას სასამართლო მხედველობაში იღებს მხარის ქონებრივ მდგომარეობასა და სხვა გარემოებებს, კერძოდ, იმას, თუ როგორია შესრულების ღირებულების, მისი შეუსრულებლობისა და არაჯეროვანი შესრულებით გამოწვეული ზიანის თანაფარდობა პირგასამტეხლოს ოდენობასთან. პირ-გასამტეხლოს შეუსაბამობის კრიტერიუმად, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, შეიძლება ჩაითვალოს ისეთი გარემოებები, როგო-რიცაა ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პირგასამტეხლოს შეუსაბამოდ მაღალი პროცენტი, პირგასამტეხლოს თანხის მნიშ-ვნელოვანი გადაჭარბება ვალდებულების შეუსრულებლობით გამოწვეულ შესაძლო ზიანზე, ვალდებულების შეუსრულებლობის ხანგრძლივობა და სხვ.“. სუს-მა აღნიშნა, რომ ზემოაღნიშნული კრიტერიუმების გათვალისწინებით, მხარის შუამდგომლობის სა-ფუძველზე, დაიყვანა პირგასამტეხლო თანაზომიერების ფარ-გლებამდე.[131]

მოცემული გადაწყვეტილება თავის მხრივ, კარგ მაგალითს წარმოადგენს სასამართლო განმარტების კუთხით, რაც უკავშირდება მხარის მიერ არაჯეროვან შესრულებას და შემდგომ განაპირობებს პირგასამტეხლოს ოდენობის საკითხსაც. გარე-მოებების ანალიზიდან, შეგვიძლია დავადგინოთ, რომ სუს-მა პირველი ინსტანციის მიერ ხელშეკრულების შედეგად მოთხ-ოვნილი პირგასამტეხლო შეამცირა 14%-მდე, ხოლო მეორე ინ-სტანციის სასამართლომ 40%-მდე დაყვანა შეაფასა თანაზომი-ერად.

სსკ-ის 394-ე მუხლის შესაბამისად, მოვალის მიერ ვალდებულების დარღვევისას კრედიტორი უფლებამოსილია მოი-თხოვოს ამით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურება. ხშირ შემთხვევა-ში პირგასამტეხლოს შემცირების არგუმენტად არის ის გარემოება, რომ კრედიტორს ზიანი არ მიდგომია ან ზიანი არ ყოფილა იმ რაოდენობით, რომ მაღალი პირგასამტეხლოს დაკისრებას ამ-ართლებდეს[132] და შესაბამისად ვალდებულების დარღვევის ხა-

---

[131] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 16 მარტის ას-95-91-2016 განჩინება.

[132] Chanturia Knieper/Chanturia/Schramm, Das Privatrecht im Kaukasus und in Zentralasien, S. 364. მით., ჭანტურია ლ., კრედიტის უზრუნველყოფის სა-მართალი, თბილისი, 2012, 241.

რისხიც არ არის მაღალი. აღნიშნული გარკვეულწილად წინააღმდეგობაში მოდის სსკ-ის 418-ე მუხლის პირველ ნაწილთან, რომლის შესაბამისად, ხელშეკრულების მხარეებს შეუძლიათ თავისუფლად განსაზღვრონ პირგასამტეხლო, რომელიც შეიძლება აღემატებოდეს შესაძლო ზიანს, ვინაიდან კანონმდებელი ხელშეკრულების მხარეებს აძლევს ხელშეკრულების თავისუფლების ფარგლებში, საკუთარი ნების შესაბამისად, შესაძლო ზიანისგან დამოუკიდებლად, თავად განსაზღვრონ მისი მოცულობა. თუმცა მიუხედავად ამისა, ზიანის საკითხს ერთ-ერთი გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლოს შეფასებისათვის.

პირგასამტეხლოს შეუსაბამოდ მაღალი შეფასებას შეიძლება საფუძვლად დაედოს ის გარემოება, რომ იგი გაცილებით აღემატებოდა ძირითადი ვალის ოდენობას. სუს-მა 2001 წლის 27 ივნისის 3კ/467-01 გადაწყვეტილებაში აღნიშნა, რომ „შეუსაბამოდ მაღალ პირგასამტეხლოში კანონი იმას კი არ გულისხმობს, რომ პირგასამტეხლოს პროცენტული ოდენობა თავიდანვე შეუსაბამოდ მაღალი თუ იქნებოდა, მხოლოდ ეს გახდებოდა მისი შემცირების საფუძველი, არამედ იმასაც, რომ შეუსაბამოდ მაღალ პირგასამტეხლოდ შეიძლება პირგასამტეხლო იქცეს ვალდებულების შესრულების პროცესშიც. ორივე შემთხვევაში სასამართლო უფლებამოსილია შეამციროს "შეუსაბამოდ მაღალი" პირგასამტეხლო, როცა ამას საჭიროებს მოვალის ინტერესები. ასეთ გადაწყვეტილებას სასამართლო იღებს არა მარტო ქონებრივი, არამედ ყველა პატივსადები ინტერესის გათვალისწინებით, ანუ სასამართლოს შეუძლია პირგასამტეხლოს სამართლიანი შემცირება".

ასეთ შემთხვევაში, ვინაიდან პირგასამტეხლო — 223 370 ლარი გაცილებით აღემატებოდა ძირითად დავალიანებას — 212 328,42 ლარს, საოლქო სასამართლომ, რომელმაც აღნიშნული პირგასამტეხლო შეამცირა 111685 ლარამდე სამართლიანი და საფუძვლიანია.[133]

სასამართლო პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როცა მოსარჩელეები აპელირებენ იმ გარემოებაზე, რომ არსებული სასამართლო პრაქტიკით შეუსაბამოდ მაღალ პირგასამტეხლოდ აფასებს სასამართლო პირგასამტეხლოს, რომელიც სცდება გარკვეულ პროცენტულ მაჩვენებელს. მაგალითად, სუს-მა 2016 წლის 8 აპრილის ას-162-158-2016 განჩინებაში აღნიშნა - საკასაციო საჩივრის განსახილველად დაშვების საფუძველი ვერ გახდება კასატორთა პრე-

[133] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2001 წლის 27 ივნისის №3კ/467-01 გადაწყვეტილება.

ტენზია იმის თაობაზე, რომ სასამართლოს, სამოქალაქო კოდექსის 420-ე მუხლის საფუძველზე პირგასამტეხლო უნდა შეემცირებინა 0,01%-მდე, რაც დადგენილი სასამართლო პრაქტიკაა. მოცემულ შემთხვევაში, პირგასამტეხლო უფრო მეტია, ვიდრე სარგებელი. გასაჩივრებული განჩინებით არ დაკმაყოფილდა სააპელაციო საჩივარი და დაკისრებული პირგასამტეხლო მიჩნეულ იქნა საბანკო კრედიტის ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების დარღვევის თანაზომიერად, მოთხოვნილი პირგასამტეხლო - 5 468,17 ლარი შემცირებულია 2 734,08 ლარამდე ანუ განახევრდა, რაც უზრუნველყო სსკ-ის 417-ე მუხლით განსაზღვრულ პირ-გასამტეხლოს სამართლებრივ ფუნქციას.[134]

8.2. შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლოს და პროცენტის შედარება

როგორც უკვე აღინიშნა პირგასამტეხლოს ერთ-ერთი სახეა საურავი, რომელიც პროცენტული მაჩვენებლითაა განსაზღვრული ხელშეკრულებებში და კონტრაჰენტები ითვალისწინებენ მის გად-ახდას ყველა ვადაგადაცილებული დღისათვის. არსებული რეა-ლობის შესაბამისად, შეუძლებელია იმის დადგენა, თუ რა კრიტე-რიუმით ხელმძღვანელობენ ხელშეკრულების მხარეები, როცა განსაზღვრავენ პირგასამტეხლოს. სასამართლო პრაქტიკაში ხშირია შემთხვევები, როცა პირგასამტეხლო განსაზღვრულია შემდეგნაირად:

1. ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე 1%;[135]
2. ყოველდღიურად ძირითადი თანხის 0.3%;[136]
3. ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე მიუწოდებელი საქონლის ღირებულების 0,2%;[137]

---

[134] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 8 აპრილის №ას-162-158-2016 განჩინება.

[135] იგივე განჩინება.

[136] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 4 აპრილის №ას-1053-993-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 17 თებერვლის №ას-1299-1219-2015 განჩინების აღწერილობითი ნაწილი. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 2 თებერვლის №ას-1168-1098-2015 განჩინების აღწერილობითი ნაწილი; საქართველო უზენაესი სასამართლოს 2013 წლის 26 ნოემბრის №ას-970-928-2013 განჩინების აღწერილობითი ნაწილი; საქართველოს უზენაესი სასა-მართლოს 2013 წლის 20 სექტემბრის №ას-295-281-2013 განჩინების აღწერილობითი ნაწილი.

4. გადაუხდელი თანხის 0.2%-ით ყოველი ვადაგადაცილებული დღისათვის;[138]

5. ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე შეადგენს 0,07%;[139]

6. შესაძლოა ერთ პერიოდში სხვა რაოდენობა განისაზღვროს მაგალითად, ასანაზღაურებელი თანხის 0,1%-ის ოდენობით, შემდგომ პერიოდზე - ასანაზღაურებელი თანხის 0,02%-ის ოდენობით;[140]

7. ყოველი დაგვიანებული დღისათვის მიმწოდებელს დაეკისრებოდა პირგასამტეხლო ხელშეკრულების ღირებულების 0.1%;[141]

8. საქონლის მიუწოდებლობისათვის (მათ შორის: დადგენილ ვადაში, უხარისხო, არასრული მოცულობით, საჭირო დოკუმენტაციის გარეშე) მისაწოდებელი საქონლის ღირებულების 0,2%;[142]

9. გადაუხდელი თანხის 0.15% ყოველი ვადაგადაცილებული დღისათვის;[143]

10. ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე ხელშეკრულების ღირებულების 0,2%;[144]

11. ვადაგადაცილებაზე 20 ლარი და 0.5% ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე;[145]

12. ყოველთვიურად ნასესხები თანხის 10%;[146]

---

[137] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 16 მარტის №ას-95-91-2016 განჩინება.

[138] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 16 მარტის №ას-130-126-2016 განჩინება.

[139] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 16 მარტის №ას-1257-1179-2015 განჩინება.

[140] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 15 მარტის №ას-1277-1198-2015 განჩინების აღწერილობითი ნაწილი.

[141] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 9 მარტის №ას-1247-1170-2015 განჩინების აღწერილობითი ნაწილი.

[142] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 7 მარტის №ას-854-804-2015 განჩინების აღწერილობითი ნაწილი.

[143] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 4 მარტის №ას-81-78-2016 გადაწყვეტილება.

[144] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 12 თებერვლის №ას-872-822-2015 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 12 თებერვლის №ას-896-846-2015 გადაწყვეტილება.

[145] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 10 თებერვლის №ას-11-11-2016 გადაწყვეტილება, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 29 იანვრის №ას-1171-1101-2015 განჩინების აღწერილობითი ნაწილი.

13. ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე, გადაუხდელი თანხის 0,1%;[147]

14. შესასრულებელი სამუშაოს 10%-ის ოდენობით[148] და ა.შ.

პირგასამტეხლოს მაღალი პროცენტული მაჩვენებელი, წინდაწინვე არ ნიშნავს, რომ იგი შეუსაბამოდ მაღალია და სასამართლომ უნდა შეამციროს. შემცირების საკითხი დგება, როგორც აღინიშნა ობიექტური და სუბიექტური გარემოებების ანალიზის შედეგად.

8.3. შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლოს შემცირება

8.3.1. სასამართლოს როლი პირგასამტეხლოს შემცირებისას

საქართველოს კანონმდებლობა განსაზღვრავს როგორც სასამართლო ხელისუფლების ბოჭვის, ისე მისი თავისუფლების ფარგლებს.[149] სსკ-ის 420-ე მუხლის შესაბამისად, სასამართლოს უფლებამოსილია საქმის გარემოებათა გათვალისწინებით შეამციროს შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლო. პირგასამტეხლოს შემცირებისას სასამართლო მხედველობაში იღებს მხარის ქონებრივ მდგომარეობასა და სხვა სუბიექტურ და ობიექტურ გარემოებებს, რაც დაკავშირებულია ვალდებულების შესრულების ღირებულების, მისი შეუსრულებლობისა და არაჯეროვანი შესრულებით გამოწვეული ზიანის თანაფარდობასთან პირგასამტეხლო ოდენობასთან მიმართებაში, ასევე კრედიტორის ეკონომიკური ინტერესს. აღსანიშნავია, რომ აღნიშნულ გარემოებებზე სასამართლო მსჯელობს მხოლოდ მხარის მოთხოვნის შესაბამისად და მხოლოდ ამგვარი წინა პირობის არსებობისას პირგასამტეხლოს ოდენობის მართლზომიერება-არამართლზომიერებასთან დაკავშირებული ფაქტების შეფასების შემდეგ შეუძლია გამოიყენოს სასამართლოს დისკრეცია, რაც გულისხმობს შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლოს ოდენობის შემცირებას.[150]

---

[146] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 9 თებერვლის №ას-1302-1222-2015 გადაწყვეტილება.

[147] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 5 თებერვლის №ას-1202-1129-2015 განჩინების აღწერილობითი ნაწილი.

[148] საქართველოს უზენაესი სასამართლო 2013 წლის 20 ნოემბრის №ას-552-525-2013 განჩინება.

[149] ჩაჩავა ს., მოთხოვნებისა და მოთხოვნის საფუძვლების კონკურენცია, თბილისი, 2011, 46.

[150] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2012 წლის 12 სექტემბრის №ას-819-771-2012 გადაწყვეტილება. მითითებულია: მესხიშვილი ქ., პირგასამტეხლო

შესაბამისად, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ სსკ-ის 420-ე მუხლი უნდა იქნეს განმარტებული მარტოოდენ სიტყვა-სიტყვითი განმარტების გზით, რაც პირდაპირ უთითებს სასამართლოს მიერ შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლოს შემცირებაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში, შეუსაბამობაში მოვიდოდა სსკ-ის 420 მუხლი სსსკ-ის მე-3 და მე-4 მუხლებთან, რომლებშიც განმარტებულია სსსკ-ის მნიშვნელოვანი პრინციპები, კერძოდ დისპოზიციურობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპი.

სასამართლო, როგორც პირგასამტეხლოს შემცირებაზე უფლებამოსილი ორგანო, პირგასამტეხლოს კანონიერებისა და მართლზომიერების შეფასებას მხარეთა შეჯიბრებითობის ფარგლებში, რაც გამოიხატება პირგასამტეხლოს შემცირების მოთხოვნასა და შესაბამისი მტკიცებულებების წარმოდგენაში, იწყებს. იმ შემთხვევაში, თუკი მხარეები არ მოითხოვენ ხელშეკრულებით განსაზღვრული პირგასამტეხლოს შემცირებას, რაოდენ მაღალიც არ უნდა იყოს იგი, სასამართლო არაა უფლებამოსილი საკუთარი ნებით შეამციროს. შესაბამისად, მხარეთა მიერ პირგასამტეხლოს შეუსაბამოდ მაღლად ცნობისა და მისი შემცირების მოთხოვნის არარსებობა, ასევე სასამართლო პროცესზე გამოუცხადებლობის, რაც შემდეგ დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის წინაპირობაა, იწვევს მხარეთა მიერ შეთანხმებული პირგასამტეხლოს იმ ოდენობით დაკისრებას, რაც თავიდან ხელშეკრულებაში ჰქონდათ მხარეებს განსაზღვრული. აღნიშნული სწორედ იმით არის განპირობებული, რომ პირგასამტეხლოს „შეუსაბამოდ მაღალად“ შეფასებას სასამართლო ახორციელებს მხარეთა შეცილებისა და მტკიცებულებების წარმოდგენის საფუძველზე.[151]

საინტერესოა თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის მოსამართლის ქეთევან მესხიშვილის მოსაზრება, რომელიც უკავშირდება სასამართლოს მიერ პირგასამტეხლოს შემცირებას, როცა მხარეს სასარჩელო მოთხოვნა აქვს პირგასამტეხლოს დაკისრების გამორიცხვის თაობაზე. მნიშვნელოვანია, ამ შემთხვევაში რამდენად არის უფლებამოსილი მოსამართლე, რომელიც პირგასამტეხლოს წინაპირობების არსებობას დადასტურებულად მიიჩნევს, შეამციროს პირგასამტეხლო შესაბამისი შეცილების გარეშე. აღნიშნულ შემთხვევაში, უმნიშვნელოვანესია მხარის ნება, რომლის შესაბამისად, იგი არათუ

(თეორიული ასპექტები, სასამართლო პრაქტიკა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, III გამოცემა, თბილისი, 2014, 23.

[151] მესხიშვილი ქ., პირგასამტეხლო (თეორიული ასპექტები, სასამართლო პრაქტიკა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, III გამოცემა, თბილისი, 2014, 23.

პირგასამტეხლოს შემცირებას ითხოვს, არამედ საერთოდ გამორიცხავს პირგასამტეხლოს დაკისრებას. ასეთ შემთხვევაში, მოსამართლე ქეთევან მესხიშვილი მიიჩნევს, რომ სასამართლომ პირგასამტეხლოს ოდენობაზე უნდა იმსჯელოს.[152] აღსანიშნავია თუკი დავუშვებთ ამ შეხედულებით სასამართლო პრაქტიკის შესაძლებლობას, ამან შეიძლება პრობლემა შექმნას იმ მხრივ, რომ მომავალში მხარეებმა დავის შემთხვევაში, სასამართლოს მიმართვის დროს მოითხოვონ პირდაპირ, რომ არ დაეკისროთ პირგასამტეხლო, ნაცვლად იმისა რომ შემცირებაზე გააკეთონ აპელირება, იმ იმედით, რომ თუ პირგასამტეხლოს არდაკისრების წინაპირობები არ იარსებებს, შემცირებას მაინც განახორციელებს სასამართლო. ეს გარკვეულწილად „მოითხოვე მეტი და მიიღე ნაკლების“ პრინციპის განხორციელება იქნება, რაც დაამახინჯებს სამოქალაქო სამართლებრივ ურთიერთობას. ამგვარი რეგულირება ასევე წინააღმდეგობაში მოდის შეჯიბრებითობის პრინციპთან. მტკიცების საგანს, ანუ იმ ფაქტებს, რომლებსაც მნიშვნელობა აქვს საქმის სწორად გადაწყვეტისათვის მხარეები თავად განსაზღვრავენ, რაც ნიშნავს იმას, რომ მხოლოდ ის ფაქტები შეიძლება დაედოს გადაწყვეტილებას საფუძვლად, რასაც ისინი მიუთითებენ. ამ შემთხვევაში, გამორიცხულია სასამართლომ საკუთარი ინიციატივით შეიტანოს ცვლილება მტკიცების საგანში და საფუძვლად დაუდოს გადაწყვეტილებას იმგვარი მტკიცებულებები, რასაც მხარეები არ მიუთითებენ.[153]

ასევე, განსახილველია გარემოება, როგორ იცავს სასამართლო იმ სუსტ მხარეს, რომელიც ხელშეკრულების მოწერისას ვერ აცნობიერებს პირგასამტეხლოს შინაარსსა და მის ეკონომიკურ თუ სამართლებრივ შედეგებს. სასამართლო პირგასამტეხლოს რაოდენობაზე მსჯელობისას ითვალისწინებს იმ გარემოებებს, რამდენად აცნობიერებდა მხარე ხელშეკრულების მოწერისას ხელშეკრულების პირობებს. თუკი მხარე აღჭურვილია თავისი ფინანსური მრჩეველით, ადვოკატით, სამეწარმეო ურთიერთობებში გამოცდილი სუბიექტით ან ისეთი სხვა პირით, რომლის მეშვეობით გამორიცხული იქნებოდა ხელშეკრულების პირობის არასწორი აღქმა, ივარაუდება, რომ ასეთ ვითარებაში შეთანხმებული პირგასამტეხლო, თუნდაც შეუსაბამოდ მაღალი, შეესაბამება მხარეთა ნამდვილ ნებას. შესაბამისად, მისი შემცირებაც გამორიცხულია, მაგალითად, შედარებით-სამართლებრივი ანალიზისათვის, გერ-

[152] იქვე, 23-24.

[153] ლილუშვილი თ., ლილუაშვილი გ., ხრუსტალი ვ., ძლიერიშვილი ზ., სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, I ნაწილი თოდრია თ., რედ., 2014, 92.

მანიის სავაჭრო კოდექსის მიხედვით, მეწარმე სუბიექტის სასარგებლოდ პირგასამტეხლოს შემცირება არ ხდება.[154] თუმცა ეს აპრიორი არ ნიშნავს, რომ სასამართლომ არ შეიძლება 420-ე მუხლით არ იხელმძღვანელოს და არ შეამციროს შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლო. სასამართლო დამოუკიდებელია თავის გადაწყვეტილებაში, ერთადერთი რასაც იგი ემორჩილება არის კანონი.[155]

8.3.2. სასამართლოს ჩარევა მხარეთა კერძო ავტონომიისა და ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპში

კერძო სამართლის სუბიექტი თავისუფალია დადოს გარიგება და მის მიერ გამოვლენილი ნება უნდა იყოს დამოუკიდებლად ჩამოყალიბებული, ყოველგვარი მართლსაწინააღმდეგო ფაქტორების ზემოქმედების გამორიცხვით. ნების თავისუფლების პრინციპი პირს აძლევს უფლებას, თავისუფლად და დამოუკიდებლად მიიღოს სამოქალაქო სამართლებრივ ურთიერთობაში მონაწილეობა. ეს პრინციპი უმთავრესია სამოქალაქო ურთიერთობის მონაწილეთათვის[156] და თავად სამოქალაქო ბრუნვის სტაბილურობისათვის. აღნიშნული უმთავრესია როგორც კერძო ავტონომიის, ისე ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპისათვის. როგორც უკვე ითქვა, შესაძლოა ამ პრინციპების შეზღუდვა სასამართლოს მიერ ამ პრინციპებში ჩარევის გზით. როგორც მაგალითად, სსკ-ის 420-ე მუხლშია მოწესრიგებული.

ის, რაც არ არის რეგულირებული კანონით, შესაძლოა თავად მხარეებმა დაარეგულირონ ხელშეკრულებაში. თუმცა მნიშვნელოვანია, რომ აღნიშნული არ ეწინააღმდეგებოდეს კანონს ან ლახავდეს მესამე პირის უფლებებს. გამომდინარე იქიდან, რომ საქართველოს კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს გარკვეულ შეზღუდვებს პირგასამტეხლოს ოდენობის განსაზღვრისას და მხარეებს სრულ თავისუფლებას ანიჭებს, აღნიშნული განაპირობებს სასამართლო დავათა სიჭარბეს, რაც განსაკუთრებით ბოლო წლებში აქტუალურია. კერძო სამართლის სუბიექტები გან-

---

[154] მესხიშვილი ქ., პირგასამტეხლო (თეორიული ასპექტები, სასამართლო პრაქტიკა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, III გამოცემა, თბილისი, 2014, 23-24.

[155] ლილუაშვილი თ., ხრუსტალი ვ., საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, მეორე გამოცემა, 2007, 11.

[156] ზენაიშვილი ა., ნების გამოვლენის თავისუფლება შრომით ურთიერთობებში, მართლმსაჯულება და კანონი №3(34)'12, თბილისი, 2012, 57.

საზღვრავენ პირგასამტეხლოს, ისე რომ არ ითვალისწინებენ მომავალში შესაძლო ვალდებულების დადგომას, რაც შეიძლება ვალდებულების დარღვევის შედეგად დადგეს დღის წესრიგში.

ხშირია შემთხვევები, როცა ხელშეკრულების მხარე, თავისი ფინანსური მდგომარეობის გამო, იძულებულია მიმართოს ბანკს ან სხვა მიკრო-საფინანსო დაწესებულებას და გააფორმოს სესხის ხელშეკრულება, ისე რომ დეტალურად არ ჩაეძიოს ხელშეკრულების პირობებს. ამ დროს მისი მთავარი მამოძრავებელია სესხის ხელშეკრულებით განსაზღვრული თანხის მიღება. ეს გარკვეულ წილად მენტალური პრობლემითაც არის განპირობებული, ვინაიდან საქართველოში ძალიან ცოტა თუა ისეთი პირი, რომელიც ხელშეკრულების გაფორმებამდე კითხულობდეს ხელშეკრულების პირობებს.

საინტერესოა ერთ-ერთი შემთხვევა, როცა კვლევის ფარგლებში ინტერვიუს მეთოდის გამოყენებით მივიღე ინფორმაცია მოვალისგან, რომელმაც მიკრო-საფინანსო ორგანიზაციასთან 2015 წლის 14 დეკემბერს გააფორმა სესხის ხელშეკრულება. სესხის საერთო ოდენობა შეადგენდა 500 ლარს. ხელშეკრულებაში განსაზღვრული იყო ყოველდღიური პირგასამტეხლო 2%, სესხის ვადის გადაცილების ერთჯერადი ჯარიმა ორ დღემდე 50 ლარი და ოცდაათ დღემდე 100 ლარი. შესაბამისად, მხარეებმა ხელშეკრულებაში განსაზღვრეს როგორც საურავის, ისე ჯარიმის სახით პირგასამტეხლოს გადახდევინების ვალდებულება. ხელშეკრულებით განისაზღვრა სესხის ხელშეკრულებით განსაზღვრული თანხის ერთიანად გადახდის ვალდებულება. გამომდინარე იქიდან, რომ მოვალემ ერთად ვერ განახორციელა აღნიშნული თანხის დროული გადახდა, მას დაეკისრა ხელშეკრულებით განსაზღვრული პირგასამტეხლო, საიდანაც ნაწილი დაფარა (169 ლარი). მოვალის ფინანსური მდგომარეობიდან გამომდინარე, შეუძლებელი იყო ძირი თანხის დაფარვა და დღეის მდგომარეობით, ძირითადი ვალის გათვალისწინებით მოვალის დავალიანება შეადგენს 2083.30 ლარს. მოვალესთან განხორციელებული ინტერვიუს შედეგად დადგინდა, რომ მოვალის პოზიციაა, რომ კრედიტორმა მიმართოს სასამართლოს, ვინაიდან მისი მოსაზრებით აქამდე დამკვიდრებული პრაქტიკით, სასამართლო აღნიშნულ რაოდენობას შეუსაბამოდ მაღალ პირგასამტეხლოდ მიიჩნევს, რომელიც ძირითადი ვალის სამმაგი ოდენობისაა. მისი მოსაზრებით, სასამართლო გაითვალისწინებს რა საქმის ობიექტურ და სუბიექტურ გარემოებებს, აღნიშნულ პირგასამტეხლოს შეამცირებს.

ეს დამოკიდებულება, რაც მოვალეს გააჩნია პირგასამტეხლოს, როგორც სანქციის ფუნქციას უპირისპირდება. ხელშეკრულების დადებისას, მხარეები არ უნდა იყვნენ ორიენტირებული მარ-

ტოოდენ ხელშეკრულების საგნით, არამედ ისეთი არსებითი პირობებითაც, როგორიცაა ვალდებულების შესრულების შეუძლებლობისას ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების დადგომა.

ხელშეკრულების თავისუფლება და კერძო ავტონომიის პრინციპის დაცვა სახეზეა, მაგრამ ხელშეკრულების დადება გაუაზრებლად, იმ იმედით რომ სასამართლოს მიერ მოხდება ჩარევა და პირგასამტეხლოს რაოდენობის შემცირება, დაუშვებელია.

დასკვნა

პირგასამტეხლოს ანაზღაურების ფარგლები ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში ნამდვილად წარმოადგენს პრობლემას, რაც განპირობებულია მხარეთა კერძო ავტონომიის და ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპით, ხელშეკრულებაში პირგასამტეხლოს საკმაოდ მაღალი პროცენტული მაჩვენებლით გამოსახვით. არ არსებობს განსაზღვრული რეკომენდაცია თუ სტანდარტი, რომლითაც ვალდებულებითსამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე იხელმძღვანელებდა და თავიდან აირიდებდა სასამართლო დავას. აღნიშნულ დავებზე სტატისტიკითაც დადგინდა, რომ მხარეთა მიერ ხელშეკრულებით განსაზღვრული პირგასამტეხლოთა ოდენობა სასამართლო დავათა 50% მეტ შემთხვევაში მცირდება. თანაც აქვე მინდა აღვნიშნო, თავად პირგასამტეხლოს თაობაზე დავათა საკმაოდ დიდი რაოდენობაა, რაც თავის მხრივ თავად სასამართლოების გადატვირთვას იწვევს.

შესაძლებელია, სსკ-ში საკანონმდებლო ცვლილებების საფუძველზე, ჩაიწეროს პირგასამტეხლოს მაქსიმალური პროცენტული ოდენობა, თუმცა ეს არაეფექტური იქნება იმ მხრივ, რომ მოვა წინააღმდეგობაში სსკ-ის 420-ე მუხლთან და სასამართლო ვალდებული იქნება შეამოწმოს ლიმიტის ფარგლები. მიუხედავად იმისა, რომ ობიექტური გარემოებები მიუთითებენ მოვალის ინტერესების მეტად დაცვას, სასამართლო არ იქნება უფლებამოსილი გვერდი აუაროს კანონის დანაწესს.

შესაბამისად, აუცილებელია ალტერნატიული გზის მოძებნა. გამომდინარე იქიდან, რომ სუს წარმოადგენს ბოლო ინსტანციის სასამართლოს და ხშირად ხდება სასამართლოს მონაწილე მხარეების მიერ სუს-ის გადაწყვეტილებების სასარჩელო წარმოებაში გამოყენება, სწორედ სუს-მა უნდა განახორციელოს რეკომენდაციები პირგასამტეხლოს პროცენტული განსაზღვრის თაობაზე. აღნიშნული გამოიწვევს სასამართლო დავების შემცირებისა და თავად საზოგადოების მეტად ინფორმირებას, ვინაიდან კერძო სამართლის სუბიექტები, მიუხედავად არაერთგვაროვანი პრაქტიკისა, გაითვალისწინებენ სუს-ის რეკომენდაციებს

და ხელშეკრულებაში პირგასამტეხლოს განსაზღვრავენ გონივრული ოდენობით.

რაც შეეხება სასამართლოს რეკომენდაციებს, მიზანშეწონილია კერძო სამართლის სუბიექტებმა ხელშეკრულების პირობების შეუსრულებლობისათვის განსაზღვრონ პირგასამტეხლო ხელშეკრულების საერთო ღირებულების არაუმეტეს 15%-ის ოდენობით.[157]

ხელშეკრულების პირობების არაჯეროვანი შესრულებისათვის (მათ შორის, ვალდებულების შესრულების ვადაგადაცილების დროს) კერძო სამართლის სუბიექტებმა შესაძლებელია განსაზღვრონ პირგასამტეხლო ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე შესასრულებელი ვალდებულების შესაბამისი ღირებულების 0.01%-დან არაუმეტეს 0.05%-ის ოდენობით.[158]

ხელშეკრულების ნაწილობრივ შესრულების შემთხვევაში, მხარეებმა შესაძლებელია განსაზღვრონ პირგასამტეხლო შესასრულებელი (დარჩენილი) ვალდებულების შესაბამისი ღირებულების არაუმეტეს 10%-ის ოდენობით.

აღნიშნულ მოსაზრებას ემხრობა სახელმწიფოც, კერძოდ, სსიპ - შესყიდვების ეროვნულმა სააგენტომ ამა წლის 29 ივლისს გამოაქვეყნა შემსყიდველი ორგანიზაციებისათვის რეკომენდაცია პირგასამტეხლოს განსაზღვრის თაობაზე. აღნიშნულ რეკომენდაციები შემუშავებულია სასამართლო გადაწყვეტილებების ანალიზის შესაბამისად.[159] მისასალმებელია ის გარემოება, რომ სახელმწიფომ საჯარო სამართლებრივ სფეროში დაიწყო პირგასამტეხლოს საკითხზე ზრუნვა. სწორედ ამას საჭიროებს კერძო სექტორიც, რომელიც შეიძლება მოწესრიგდეს სწორედ სასამართლო ხელისუფლების მიერ შესაბამისი რეკომენდაციების

---

[157] იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 20 მაისის №ას-328-313-2016 განჩინება.

[158] იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 27 აპრილის №ას-482-456-2015 განჩინების აღწერილობითი ნაწილი; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 29 იანვრის №ას-1003-947-2015 განჩინების აღწერილობითი ნაწილი; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 16 ოქტომბრის №ას-794-759-2014 განჩინების აღწერილობითი ნაწილი; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 24 სექტემბრის განჩინების №ას-685-651-2015 აღწერილობითი ნაწილი; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 17 ივლისის №ას-151-141-2015 განჩინების აღწერილობითი ნაწილი; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 29 ივნისის № ას-765-732-2014 განჩინების აღწერილობითი ნაწილი.

[159] http://procurement.gov.ge/News/recomendacia-pirgasamtexlo.aspx (2.07.2016)

გზით. აღნიშნული მეტად გაამარტივებს სამოქალაქო ბრუნვის სტაბილურობას და მეტად გახდის მხარეთა ინტერესებს დაცულს, იმ მხრივ, რომ კერძო სამართლის სუბიექტები ხელშეკრულების დადებისას იხელმძღვანელებენ რეკომენდაციებით და მაქსიმალურად შეეცდებიან მოარგონ საკუთარ ინტერესებს ისე. რომ მინიმუმამდე იქნება დაყვანილი პირგასამტეხლოს ოდენობის შემცირებასთან დაკავშირებით დავის წარმოშობის ალბათობა.